

**IRAK TÜRKMENLERİNİN YAYGIN EĞİTİM
YOLUYLA LATİN HARFLİ TÜRKÇE
ÖĞRENİMİ**

Manal Shams Aldeen Bahaulddin WINDAWI

Yüksek LİSANS TEZİ

Türkçe ve Sosyal Bilimler EĞitimi Ana Bilim Dalı

2022

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

**IRAK TÜRKMENLERİNİN YAYGIN EĞİTİM YOLUYLA LATİN HARFLİ
TÜRKÇE ÖĞRENİMİ**

(Turkish-Learning in Latin Letters Through Non-Formal Education of Iraqi Turkmens)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Manal Shams Aldeen Bahaulddın WINDAWI

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hamza KOLUKISA

Erzurum
Şubat, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Manal Shams Aldeen Bahaulddın WINDAWI tarafından hazırlanan “Irak Türkmenlerinin Yaygın Eğitim Yoluyla Latin Harfli Türkçe Öğrenimi” başlıklı çalışması 04/02/2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Ali KAFKASYALI
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır.

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Hamza KOLUKISA
Atatürk Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır.

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Bahadır GÜCÜYETER
Atatürk Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

04/02/2022

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır.

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İrak Türkmenlerinin Yaygın Eğitim Yoluyla Latin Harfli Türkçe Öğrenimi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

04 /02/ 2022

Aslı ıslak imzalıdır

Manal Shams Aldeen Bahaulddın WINDAWI

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun ... /... /... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun ... /... /... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın gerçekleştirilmesinde büyük emeği bulunan, tez konusunun seçimi, hazırlanması ve çalışmaların yürütülmesinde her türlü tecrübe, bilgi ve önerileriyle bana yardımcı olan önceki danışmanım Prof. Dr. Ali KAFKASYALI ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hamza KOLUKISA hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmam boyunca benden yardımlarını esirgemeyen Öğr. Gör. Dr. Önder SAATÇİ ve Arş. Gör. Mülkiye Ezgi İSKENDER hocalarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca maddi ve manevi her türlü desteği ve yardımı benden esirgemeyen, çalışmam boyunca büyük bir sabırla yanımda olan aileme ve eşime içten teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunarım.

Manal WINDAWİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
IRAK TÜRKMENLERİNİN YAYGIN EĞİTİM YOLUYLA LATİN HARFLİ
TÜRKÇE ÖĞRENİMİ

Manal Shams Aldeen Bahaulddin WINDAWI

Ocak 2022, 80 Sayfa

Amaç: Yapılan bu çalışmada Irak'ta yaşayan Türkmenlere yaygın eğitim yoluyla ve Latin harfleriyle Türkçe eğitimi verilmesinin dil gelişimi üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, bunun yanında yaygın eğitimde Türkçe öğretimi konusunda karşılaşılan sorunların ders paydaşları tarafından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu tez çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma belli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymayı amaçlandığından durum çalışması deseniyle örülmüş, var olan bir durumun tek başına analiz edilip bütüncül şekilde betimlenmesi yapılacağından bütüncül tek durum çalışması şeklinde desenlenmiştir. Araştırmaya Kerkük ve Bağdat Türk Kültür Merkezlerinde öğretici olarak görev yapan bireyler gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin yüz yüze röportaj esnasında verdikleri yanıtlar ses kaydına alınmış, daha sonra katılımcıların sözleri anlam bütünlüğü korunarak akademik bir dil ile yazıya aktarılmıştır.

Bulgular: Uygulama sonucunda elde edilen verilere göre merkezlerde görev yapan öğretmenler, Türkmenlerin Latin harfleri ile Türkçe öğrenmelerine katkı sağlamakta, ana dilde eğitim almalarına destek olmaktadır. Türkmenlerin ana dilde eğitim görmelerine engel olan nedenlerin başında siyasi çekişmeler ve yöneticilerin bu konuyla ilgili hassasiyetlerinin düşük olmasının neden olduğu, hatta katılımcı görüşleri değerlendirildiği zaman Türk Kültür Merkezlerinin kapatılmasında siyasi nedenlerin yanında merkez yöneticilerinin vasıfsız hareketlerinin de etkisinin olduğu görülmektedir. Elde ettiğimiz bulgulara göre Türkmenlerin Latin harfleri ile Türkçe öğrenim süreçlerini olumsuz yönde etkileyen diğer nedenlerden biri de Türkmenlerin konuştukları gibi Latin harflerini okumaya çalışmalarıdır. Kültür Merkezlerine gelen öğrencilerin Türkçe öğrenmede sorun yaşamalarının bir diğer nedeni olarak okullarda verilen eğitimin genel olarak İngilizce ağırlıklı olması gösterilebilir.

Sonuç: Bu çalışmada Irak Türkmenlerinin Latin harfli Türkiye Türkçesini öğrenmek için ne gibi imkânları hayata geçirdiklerine ve bu uğurda ne gibi fedakârlıklar yapıp ne gibi bedeller ödedikleri konusuna eğilmeye çalıştık. Bu çalışmanın, Irak Türkmenlerinin en önemli kültür varlığı olan dilini koruma ve geliştirmesine, bu yolla varlığını devam ettirme çabasına katkı sağlayacağına inanıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Latin Harfli Türkçe Eğitimi, Kardeşlik Dergisi, Türk Kültür Merkezleri

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

TURKISH-LEARNING IN LATIN LETTERS THROUGH NON-FORMAL EDUCATION OF IRAQI TURKMENS

Manal Shams Aldeen Bahaulddin WINDAWI

January 2022, 80 Pages

Purpose: The focus of this research is to determine the effects of providing Turkish education to Turkmens living in Iraq through non-formal education and in Latin letters on language development, as well as to assess the difficulties encountered by course participants in teaching Turkish in non-formal education.

Method: In this thesis study, qualitative research methods were used. Since the research aimed to reveal results related to a certain situation, it was knitted with a case study pattern, and since an existing situation would be analyzed and described in a holistic way, it was designed as a holistic single case study. Individuals who serve as instructors in Turkish Culture Centres in Kirkuk and Baghdad volunteered to take part in the study. The answers supplied by the research participants during the face-to-face interview were recorded, and the participants' words were subsequently transformed to writing in an academic language, keeping their meaning intact.

Findings: According to the information gathered as a result of the application, the teachers working in the centres enable students during the study in Turkish using Turkmen Latin letters and encourage their education in their mother tongue. Political conflicts and administrators' lack of sensitivity to the issue are the primary barriers to Turkmens receiving education in their mother tongue, and when participant opinions are analysed, it is clear that the centre managers' unskilled movements, as well as political factors, have an impact on the closure of Turkish Cultural Centres. One of the other factors that has a detrimental impact on Turkmens' Turkish learning processes with Latin letters, according to our findings, is that they try to read Latin letters like Turkmens speak. Another reason why kids who come to Culture Centres have difficulty learning Turkish is because most school teaching is offered in English.

Result: In this research, we tried to concentrate on the chances Iraqi Turkmens used to learn Turkish using Latin letters, as well as the compromises they made and the fees they incurred to do so. We believe that this research will aid in the preservation and development of the language, which is Iraqi Turkmens' most valuable cultural asset, as well as the endeavour to keep it alive in this way.

Keywords: Turkish-Learning in Latin Letters, Kardaşlık Magazine, Turkish Cultural Centres.

İÇİNDEKİLERKABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	3
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önem ve Gerekçesi	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
İKİNCİ BÖLÜM	7
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	7
<i>Irak'ın Geçmişi ve Bugünü</i>	7
Türklerin ve Türkmenlerin Kökeni	13
Irak'ta Türkmenlerin Geçmişi ve Bugünü	17
Türkmenlerde Latin Harfleri ile Türkçe Öğretiminde Yaşanan Sorunlar.....	20
Irak Türkmen Basınında Türkçenin Mevcut Durumu.....	23
Irak'ta Yaygın Eğitimde Kullanılan Türkçe Kaynaklar.....	25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	28
Yöntem	28
Araştırma Modeli	28
Katılımcılar	28
Veri Toplama Aracı.....	28
Verilerin Analizi.....	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	31
Bulgular	31
BEŞİNCİ BÖLÜM	49
Tartışma ve Sonuç	49
Öneriler.....	50
KAYNAKÇA	53
EKLER	56

EK-1. Bağdat ve Kerkük Türk Kültür Merkezlerinde 1969-1976 Yılları Arasında	
Görevli Öğretmenler Tarafından Çekilen Fotoğraf Arşivleri	56
ÖZGEÇMİŞ.....	69

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Araştırmaya Katılanların “Kerkük Türk Kültür Merkezi Kurulurken Irak Türkmenlerinin Kültür Merkezine Bakış Açıları Nasıldı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar</i>	31
Tablo 2. <i>Araştırmaya Katılanların “Kerkük Türk Kültür Merkezinde Türkçe Öğretiminde Yaşadığınız Sıkıntılar Nelerdi?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar</i>	34
Tablo 3. <i>Araştırmaya Katılanların “Irak Türkmenleri Türk Kültür Merkezleri Açılmadan Önce Türkçeyi Hangi Şartlarda Öğrenmekteydi. Bu Süreçte Türkçe Latin Harfli Yazılan Kitap Dergi ve Gazete Gibi Dokümanları Nasıl Temin Ediliyordu?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar</i>	35
Tablo 4. <i>Araştırmaya Katılanların “Türk Kültür Merkezinde Irak Türkmenlerine Yaygın Eğitim Öğretim ile Öğretilen Türkiye Türkçesinin Yazma, Okuma, Dinleme, Konuşma Becerileri Üzerine Etkisi Neydi?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar</i>	38
Tablo 5. <i>Araştırmaya Katılanların “Günümüzde de Irak Türkmenlerine Yönelik Türk Kültür Merkezleri Sizce Gerekli midir? Gerekli ise Ne Gibi Yeniliklerle Açılmalıdır?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar</i>	42
Tablo 6. <i>Araştırmaya Katılanların “Bağdat ve Kerkük’te Kurulan Türk Kültür Merkezlerine Türkmenler Haricinde Bu Şehirlerde Yaşayan Diğer Toplulukların da Türk Kültür Merkezlerine Yaklaşımı ve Bakış Açıları Nasıldı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar</i>	44
Tablo 7. <i>Araştırmaya Katılanların “Bağdat’ta Ve Kerkük’te Türk Kültür Merkezlerinde Türkçe Eğitiminin Öğretiminde Kullanılan Metotlar Yeterli miydi?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar</i>	45
Tablo 8. <i>Araştırmaya Katılanların “Türk Kültür Merkezlerinde Faaliyetler Nasıl İcra Ediliyordu?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar</i>	46
Tablo 9. <i>Araştırmaya Katılanların “Bağdat ve Kerkük Şehirlerinde Kurulan Türk Kültür Merkezleri, Türkmenlerin Yaşamış Olduğu Musul ve Erbil’de Kurulmamasının Nedeni Nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar</i>	47

KISALTMALAR DİZİNİ

yy. : Yüzyıl

vb. : Ve benzeri

K : Kaynak kişi

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Anadolu'ya Türklerin yerleşmesi ile Irak'taki Türk/Türkmen varlığı neredeyse aynı sürece rastlamaktadır (Omar & Okur, 2016). Irak topraklarında bin yıllık geçmişlerinde ulusal kimliklerini muhafaza etmeyi başaran Türkmenler bu ülkede Telâfer'den Mendili'ye uzanan bir hat konumuna yerleşmiş, kendi kültürlerini bu topraklara kalıcı bir olarak işleyerek buraları yurt kabul etmişler ve politik yönden hükümler olmuşlardır. Irak'ın 1918 yılında Osmanlı hâkimiyetinden çıkması ile yine bu topraklarda varlıklarını sürdürmüşler ancak her gün yeni problemlerle karşılaşmışlardır. Hepsinden önce Türkmenlerin Irak'taki hâkimiyeti hem krallık hem cumhuriyet dönemlerinde hep problem olarak görülmüştür (Saatçi, 2015). Türkiye Cumhuriyeti 1926 Ankara Antlaşması'yla Irak'taki bütün haklarından feragat etmek durumunda kalmıştır. Böylelikle Irak Türkmenleri artık kendi kaderlerine bırakılmıştır. Bundan sonraki dönemlerde Türkler tarafından Irak Türkmenlerine karşı önemli bir politik destek verilmemiş ve yukarıda ifade edilen katliamlar yarım yüzyıl içerisinde Irak Türkmenlerinin âdeta gündelik yaşamının bir parçası hâlini almıştır (Saatçi, 2018).

Her ne kadar Türkmen ifadesi Irak'ta yaşamını sürdüren Türkler ile Anadolu Türkleri arasında soyut bir ifade anlamına gelse de uluslararası aktörlerin Türkmen deyimini kullanmaları dolayısıyla bu çalışmada da Irak Türk'ü yerine Türkmen ifadesi kullanılmıştır. Varlıkları 9. ve 11. yüzyıllardaki ilk göçe dayanan Türkmenler, genel olarak Türkmeneli olarak da isimlendirilen Irak'ın orta, kuzey ve kuzeybatı bölgelerinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Nüfusları, güvenilir bir sayım olmadığı için, mevcut kaynaklarda gerçeği ifade etmediğinden çağlar boyunca diğer etnik yapılara göre gerçekteki nüfuslarından çok daha az gösterilmiştir. Osmanlı zamanında daha çok şehir merkezlerinde yaşamlarını sürdüren Türkmenler, son yarım yüzyılda kırsalda yaşamakta olan diğer etnik grupların kent merkezlerine taşınmasıyla azınlık durumuna düşmüşlerdir (Omar & Okur, 2016). Türkmen tarihi, kronolojik olarak değerlendirildiğinde, 80-85 yıldan uzun bir süredir, yani Irak'ın İngiliz mandasına girmesinden itibaren gerek Kraliyet gerekse Cumhuriyet Dönemi'nde tüm yönetimler tarafından asimile, zulüm, sindirme ve baskı rejimine maruz bırakılmışlardır. Türkmenler devletçi bir gelenek yapısında olduklarından devlete yönelik silahlı mücadeleyi tercih etmemiş; kendi içine kapanarak kültürünü, kimliğini ve dilini korumaya çalışmıştır (Anwar, 2012).

Mart 1925'te hazırlanan ilk Irak Anayasası'nın 16. Maddesi kapsamında da nüfusunun önemli bir bölümünün Türk olduğu kesimlerde ana dil olarak Arapça konuşmayan toplulukların

ve Türkmenlerin, okullarda kendi ana dilleri ile eğitim öğretim faaliyetlerini sürdüreceği karara bağlanmıştır (Omar & Okur, 2016). 1931 yılında Irak Devleti, Türkmenlerin eğitim haklarını ellerinden almış ve Türkçe eğitim sunan öğretmenleri sürgün etmiştir. 1931 yılından 1970'e kadar Irak Türkleri, Arapça eğitim vermek durumunda bırakılmışlardır. 1970'te Irak hükûmeti bir yasa kapsamında Türkmenlerin kültürel haklarını kazanma eylemi kapsamında Türkmenlere ana dilleri ile eğitim verme haklarını geri vermiştir. Bu tarihte Kerkük ve Tuzhurmatu bölgelerinde yaklaşık 200 kadar Türkçe dilinde eğitim veren okul faaliyete girmiştir. Ancak bu okullarda eğitim eski harflerle gerçekleştirilmiş, yeni harflerle eğitim gerçekleştirilmesine kesinlikle izin verilmemiştir. Bu konuda Irak hükûmetinin dış politikaya iyi izlenim bırakmak istemesi etkili olmuştur. Ancak aynı hükûmethükûmet tarafından bir buçuk yıl sonra Türkmen okulları tekrar kapatılmıştır (Anwar, 2012).

Irak Türkmenlerinde Türkçenin genel problemleri değerlendirildiğinde, bu problemlerin 1991 yılına dek dayandığı dikkati çekmektedir. 1991 yılında özellikle ve başta gelen en önemli problem alfabe seçimi olmuştur. Ancak bu problem iki dillilik probleminin de doğmasına zemin hazırlamaktadır. Bilindiği üzere Irak'ın kullandığı ana dil Arapça olduğundan ve Kerkük'te yaşayanların önemli bir bölümü Türkmen olduğundan Arap alfabesinin ne kadar hâkim olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla bu tür problemlerin gelişmesi ve bir türlü çözüleme kavuşturulamaması olasıdır (Omar & Okur, 2016). 1993 yılında Türkmenler, Kuzey Irak bölgesinde sekiz tane okul (Karaoğlan İlköğretim Okulu, Doğu İlköğretim Okulu, Türkmeneli İlköğretim Okulu, Kerkük İlköğretim Okulu, Oğuz Han Lisesi, İmadeddin Zengi Lisesi, Garibi Lisesi ve Atabeyliler Lisesi) açmışlardır. Bu okullar büyük bir ilgi ile karşılanmıştır (örneğin ilk kayıt sırasında toplam 800 öğrenci Doğu İlköğretim Okuluna başvurmuştur). Gönüllü olarak Türkçe öğretmenlerinin görev aldıkları bu kurumlarda, eğitim eskisinden ayrı olarak, Latin harfleriyle Türkçe yapılmaya başlamış ve bu okulların sayısı 2003 yılına kadar artmıştır (2003 yılına varana kadar toplamda 13 tane Türkçe eğitim sunan Türk okulu bulunmaktaydı). Saddam Hüseyin'in kontrolündeki bölgelerde ise Türkçe eğitimin verilmesi yasaktı, buralarda Arapça eğitim yapılmaktaydı. 2003 işgalinden sonra Türkmeneli bölgesinde Türkçe eğitim veren okullar açılmaya başlamıştır. Irak'ta Türkçe eğitim veren 425 anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise bulunmaktadır. Bunlardan yalnızca 76 tanesi tam Türkçe eğitim vermektedir. Bu okullardan 63'ü Kerkük'te, 11'i Erbil'de ve 2'si de Kifri'de yer almaktadır. Türkmenlerin yer aldığı diğer bölgelerde ise tam olarak Türkçe eğitim veren okul yer almamaktadır. 2003 işgalinin ardından Türkmeneli bölgesinde Türkçe eğitim veren okullar açılmaya başlamıştır (Anwar, 2012). Bu bağlamda yaşadığımız dönemde Türkmenlerin ana dilleri olan Türkçeyi öğrenme konusunda en ciddi sorun önemli düzeyde ortadan kaldırılmıştır. Günümüzde tüm Türk okullarında verilen Türkçe dersi, Latin harfleriyle sunulmaktadır. Hatta bütün TV, dergi

ve gazetelerde de Latin alfabesi kullanılmaktadır. Ancak bu durum 2003 yılından özellikle günümüze dek sürmektedir (Omar & Okur, 2016).

Literatürde yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman Irak Türkmenlerinin bazı dönemlerde kâğıt üzerinde ana dilleri ile eğitim alma haklarının bulunduğu, bazı dönemlerde ise Türkçe eğitim alma haklarının tamamen kısıtlandığı görülmektedir. Irak Türkmenlerinde Türkçe öğretiminin kısıtlanmasının temelinde yatan nedenlerin başında siyasi ve ideolojik çalkantılar gelmekte olup, dünya siyasetindeki gelişmelerin Türkçe öğretimini olumsuz yönde etkilediği göze çarpmaktadır. Buna karşılık son yıllarda Türkmenlerde Türkçe öğretiminin tekrar başlamasında son bir asırlık zaman diliminde Türkiye ile Irak ilişkilerinin aktif olmasının büyük bir rolü bulunmaktadır. Bunun yanında Türkmenlerin ana dillerini millî bir hak olarak savunmaları da Türkçe öğretime tekrar izin verilmesine katkı sağlamıştır (Saatçi, 2012). Ancak günümüzde Iraklı Türkmenlerin Latin harfleri ile Türkçe öğretimi konusunda birçok sorunu bulunmaktadır. Yapılan bu araştırmada da Kerkük ve Bağdat Türk Kültür Merkezlerinde Türkçe eğitimi veren öğretici görüşlerine göre Iraklı Türkmenlerde yaygın eğitim yoluyla verilen Latin harfleri ile Türkçe öğretiminin mevcut durumunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Konusu ve Problemi

Günümüzde her geçen gün sınırların genişleyerek ortadan kalktığı ve çeşitli kültürlerin birbirleriyle etkileşiminin arttığı göz önüne alındığında toplumlar arası etkileşimin öneminin arttığı görülmektedir. Bunun yanı sıra yabancı dil bilmek de bir zaruret hâlini almış, bir ya da daha çok ana dil haricinde bir dile hâkim olmak farklı kültür ve toplumları anlamak için bir gereklilik olmuştur. Bu durum zamanla devletlerin yabancı dile ilişkin yaklaşımlarını yeniden kontrol etmelerine imkân sağlamıştır (İşisağ & Demirel, 2010). Yabancı dil öğrenmenin insanlara sağladığı avantajlar da devletlerin yabancı dil öğretime önem vermelerine zemin hazırlamıştır. Yabancı dil öğrenmenin insanlara sağladığı temel avantajlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Yabancı dil kazanabilmek bireylerin çeşitli fikirleri anlamasına yardımcı olurken aynı zamanda dünyayı da daha iyi kavramalarına katkı sağlayacaktır.
- Yabancı dil kazanımıyla birlikte toplumların kültürel olarak gelişimleri hız kazanmakta, çeşitli kültürler için farkındalık kazanma düzeyleri artmaktadır.
- Ana dil dışında ikinci bir dil öğrenmek bireyin eleştirel düşünme becerisi ve yaratıcı kimliğini geliştirmektedir.
- Ana dil dışında ikinci bir dil öğrenmek bireyin edebiyat ve güzel sanatlara ilişkin tanımları izleyebilme yeterliliğinin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

- İkinci bir dil kazanımı bireyin ana dili haricindeki farklı dillerin konuşulduğu yerlerde kendisini aktarabilme becerisini geliştirmektedir.
- Farklı bir dile hâkim olmak, eğitimi yurt dışında sürdüren bireylerin kendilerine olan güvenlerinin daha da artmasına, sosyal ve iletişim becerileri kazanmasına katkı sağlamaktadır.
- İkinci bir dile sahip olmak kişi açısından önemli bir üstünlük sağlarken, bireyin liderlik vasıflarının artmasına ve ileri seviyede çalışma ortamlarına katılım sağlamasına yardımcı olmaktadır.
- İkinci bir dilin dil bilgisi, bireyin uluslararası alanda yaşamı boyunca öğrenen bir birey olmasına, ayrıca uluslararası düzende yer edinebilmesine yardımcı olmaktadır (İşcan, 2011a).

Son yıllarda yabancı dil öğrenmenin yanında insanların ana dillerinin yozlaşması ana dil öğretiminin de ön plana çıkmasına zemin hazırlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde Irak'ta yaşayan Türkmenler için ana dilde eğitim önemli bir sorun olarak gündeme gelmiş, tarihsel süreç içerisinde Türkmenlerin Türkçe eğitim almaları engellenmiştir. Son yıllarda siyasi alanda meydana gelen gelişmeler Türkmenlerin tekrar Türkçe eğitimi almalarına zemin hazırlamıştır. Bilindiği gibi bir milletin millî benliğini koruması kendi dilinde eğitim alması ile yakından ilişkilidir. Bu noktada Irak Türkmenlerinin Latin harfli Türkiye Türkçesi öğrenmelerinin kolaylaştırılması ve yaygınlaştırılması gereklidir. Bu amaçla geçmişteki bazı tecrübelerden de yararlanılmaktadır. Örneğin; 1961-1976 yılları arasında Irak Türkmenlerinin Bağdat'ta yayınlamış oldukları Kardeşlik Dergisinde Latin harfli Türkiye Türkçesinin öğretilmesine yönelik bazı yayınlar yapılmıştır. Bu yayınların konusu Türkiye Türkçesi olmasına rağmen dili Arapçadır (Saatçi, 2018). Günümüzde de Türkmenlere Latin harfleri ile Türkçe eğitimi verilmesi hız kazanmıştır. Ancak Latin harfleri ile Türkçe eğitiminin geliştirilmesi ve mevcut dil öğrenme problemlerinin belirlenmesi için Türkmenlerde Latin harfleri ile Türkçe öğretimi üzerine yapılan çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada Irak Türkmenlerinin yaygın eğitim yoluyla Latin harfli Türkçe öğrenimin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Irak'ta yaşayan Türkmenlere yaygın eğitim yoluyla ve Latin harfleriyle Türkçe eğitimi verilmesinin dil gelişimi üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, bunun yanında yaygın eğitimde Türkçe öğretimi konusunda karşılaşılan sorunların ders paydaşları tarafından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önem ve Gerekçesi

Dil öğretimi, yüzyıllardır pek çok bilim insanı, toplum bilimciler ve özellikle son dönemlerde dil bilimcilerin dikkatini çeken ve bu konuda çalışmaya iten önemli bir konu olagelmış ve öğretimde tekniklere gereksinim duyulmuştur (Erdem ve diğerleri, 2015). Türkçeyi yabancı bir dil olarak öğrenmek isteyen kişilerin de sayısı günden güne artmaktadır. Bu da yabancı dil olarak Türkçe kazanımıyla alakalı pek çok araştırmanın gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Ortaya koyulan çalışmalar, araştırmacılar için alanla alakalı boşlukları tespit edebilme yönünden öneme sahiptir (Kahrıman & diğerleri, 2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde olduğu gibi Türkiye dışında yaşayan ancak ana dilleri Türkçe olan halklar arasında da Türkçe öğretiminde kullanılan yöntemlerin belirlenmesi ve Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların tespit edilmesi Türkçe öğretimin daha etkin hâle getirilmesi için önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkçe öğretiminin Türkmenlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Ancak tarihsel süreç içerisinde gerek siyasi baskılar gerekse de ideolojik alanda meydana gelen değişimler Türkmenlerin Latin harfleri ile Türkçe eğitimi almalarına engel olmuştur. Son yıllarda başta Türkiye ile Irak arasındaki siyasi gelişmelerin ılımlı olması, bunun yanında Türkmenlerin millî benliklerini korumak için ana dillerine yönelik eğitim alma eğilimleri Latin harfleri ile Türkçe öğretiminin tekrar yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Buna karşılık öğretmen, okul ve ders materyali yetersizliğinden dolayı örgün eğitimde Latin harfleri ile Türkçe öğretiminin istenilen seviyede olmadığı bilinmektedir. Bu durum Türkmenlerde Latin harfleri ile Türkçe öğretiminde yaygın eğitimin etkin kullanılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Yaygın eğitim yoluyla Türkmenlere Latin harfleri ile Türkçe eğitiminde istenilen amaçlara ulaşılabilmesi için öncelikli olarak yaygın eğitim ile Türkçe eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi, bunun yanında yaygın eğitim ile Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların ders paydaşları tarafından değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Buna karşılık literatürde yer alan çalışmalar değerlendirildiği zaman Iraklı Türkmenlere yaygın eğitim yoluyla Latin harfleri kullanılarak Türkçe öğretiminin mevcut durumu hakkında yapılan çalışmaların sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Iraklı Türkmenlerin millî benliklerini korumaları için kendi dillerinde eğitim almaları büyük bir zorunluluktur. Günümüzde örgün eğitim kurumlarında Türkmenlere Türkçe öğretimi

verilmekte olup literatürde yer alan çalışmalarda Türkmenlere örgün eğitim yoluyla verilen Türkçe öğretiminin etkinliği ve karşılaşılan problemler üzerine bazı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Buna karşılık yaygın eğitim yoluyla Türkçe öğretimi üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bilindiği gibi yaygın eğitim örgün eğitime destek olan ve geniş halk kitlelerine hitap eden bir eğitim sistemidir. Bu noktada “İraklı Türkmenlere yaygın eğitim yolu ile Türkçe öğretiminin etkinliği nedir?” sorusunun yanıtlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Irak'ın geçmişi ve bugünü

Ortadoğu bölgesinde bulunan ve 446.713 km karelik yüz ölçümüne sahip Irak'ın güneydoğusunda Basra Körfezi, güneyinde Kuveyt ve Suudi Arabistan, doğusunda İran, batısında Ürdün ve Suriye son olarak kuzeyinde ise Türkiye yer almaktadır. Irak büyüklük olarak Suriye'den bir buçuk kat büyük, İran'dan ise üçte bir oranında küçük ve Türkiye'nin yarısı kadardır (El-Hasani, 1957). Irak'ın kuzeybatısından güneydoğusuna doğru ülkenin ortasından geçen Dicle ve Fırat nehirleri Basra Körfezi'ne dökülmeden önce yaklaşık 160 km kala birbirleri ile buluşarak Şattü'l-Arap adını alarak Basra Körfezi'nde deniz ile buluşur. Bu bölge geçmiş çağlardan bu ya da yani iki nehrin birleşip döküldüğü bu coğrafya dünyanın en bereketli yeri medeniyetin merkezi olarak kabul edilmektedir. Burada birçok medeniyet kurulmuş zamana tanıklık etmişlerdir. Bu bölgeye Mezopotamya adı verilmiş olup bu bölgesinin ismi Grekçe'de nehir anlamına gelen “potamos ve orta anlamına gelen “messos” sözcüklerinin birleşimi ile nehirler ortasında kalan yer olarak ifade edilmiştir (Temel Britannica Ansiklopedisi, 1993).

İlk Çağlarda Mezopotamya olarak Irak'ın kuzeyinde kalan ve günümüzdeki yerleşim alanının dışında Dicle ve Fırat nehirlerinin arasında kalan bölümü tanıtmak için kullanılmıştır. Vadide Bağdat'ı da sınırları içine alan kısma ise “Babilonya” denilmiştir. İlk çağlardaki bilim adamları tarafından belirlenen bu farklılık İslamiyet hâkim olduktan sonra da âlimler tarafından aynı kabulü görmüş olup Babilonya ve Mezopotamya bölgeleri birbirinden ayrı tutulmuştur. Bu Bölgelere el-Cezire ve Irak-ı Arap ifadeleri kullanılmıştır. Bu ayrımı yapma sebeplerinin en başında coğrafya üzerindeki toprak yapısı, iklim şartları ve coğrafya üzerinde yaşayan insanların sosyokültürel özellikleri de farklılık göstermiştir. Geçmişteki bilim adamlarının bu bölge için ifade ettikleri bu ayrım İslam tarihinde de yerini almış ve günümüze kadar da ulaşmıştır. Günümüzde ise bu iki bölgeye Yukarı Mezopotamya ve Aşağı Mezopotamya denilmektedir (Kaymaz, 2003; Akt. Kemali & Sinjar, 2017).

Irak'ın coğrafi yapısı ve iklimi incelendiği zaman, Irak içinde bulunduğu coğrafya üzerinde üç farklı bölgeye sahiptir: Irak'ın batı tarafında çöller, kuzeydoğu kısmında ise yüksek dağlar ve Fırat ve Dicle nehirlerinin bulunduğu havza olarak özelliklerine göre coğrafik bölgeler ayrılmıştır.

1. Kuzeydoğu Yükselteleri: Türkiye'nin de Kuzey doğusundaki dağlar Irak ile sınır oluşturmak ile birlikte Irak'ın en yüksek yükseltilerinin olduğu bölümdür. Zagros ve Güneydoğu Toroslar olarak Irak'ın kuzey ve kuzeydoğusunu kaplamaktadır. Dicle'yi oluşturan Zap ve Habur kolları coğrafya üzerinde derin vadiler oluşturmuştur. Bölgenin ortalama yükseltisi iki bin metre seviyelerinde olup en yüksek noktası ise 3658 metre ile Revanduz dağıdır (Akkan, 1999).
2. Fırat ve Dicle Havzası: Kaynağını Türkiye'den alarak devam eden ve doğudan derin vadiler içinden Irak'a devam eden Fırat ve Dicle nehirleri kuzeybatıdan güneydoğuya doğru devam ederek Basra Körfezi'nin kuzeyinden deniz ile buluşmaktadır. Bu nehirlerin geçmiş olduğu coğrafyayı içine alan bölgeye Dicle ve Fırat havzası denilmiştir. Ülke topraklarının yarısını kaplayan bu bölgede yukarı ve aşağı olarak ayrılmıştır. Sincar dağlarının etrafını sardığı ve yüksek platoların bulunduğu ve Kuzey Anadolu dağları ile birleşen bölgeye El Cezire Adı verilmiştir. Aşağıda kalan kısım ise ilk Bağdat ve El Rumadi şehirlerinin sınırları içinden geçen Dicle ve Fırat nehirlerinin arasında kalan ve Kurna şehrinde birleşerek Şattü'l Arap adı ile Basra Körfezine dökülen bölgeyi kapsamaktadır (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994).
3. Fırat'ın Batısındaki Çöller: Arabistan yarımadasını kaplayan çöllerin bir kısmı da Irak'ı da içine almaktadır. Irak'ın güneybatısı ve batısından itibaren büyük bir bölgeyi kaplamaktadır. Irak'ın yüzölçümünün yüzde kırkı çöllerle kaplı olup bu bölge bitki örtüsü olarak oldukça fakirdir (Akkan, 1999).

Irak'ın içinde bulunduğu coğrafi konum olarak yazları çok sıcak ve kışları da soğuk geçmektedir. Geceleri sıcaklık düşüp hava normal bir duruma gelse de kuraklık durumu bölgeyi her mevsim içine almakla birlikte ırmak kıyıları serin olsa da nemin etkisinden dolayı çok sıcak olmaktadır. Kuzeydoğu kısmının yüksek olması ve bu bölgeden esen kuru rüzgârlar sıcaklığı düşürse de bölgede kum fırtınalarına sebep olmaktadır. Kışın bu bölgeden esen rüzgârlar hiçbir engelle karşılaşmadan Basra Körfezine kadar ulaşmaktadır. Kışları Kuzeydoğu kesim karasal iklime sahip olduğu için bölgeye kışları kar yağmaktadır. Bununla birlikte Güneydoğudan nemli ve ılık rüzgâr esmekte olup bölgeye azda olsa yağmur yağmasına sebep olmaktadır. Irak'ta sıcaklık ortalaması ile ilgili olarak yazları sıcaklık en yüksek 53 derece kışları ise en düşük sıcaklık -7 derece olarak belirtilmiştir. Bölgede sıcaklık farkları çöl iklimine benzerdir yaklaşık gece ile gündüz arasındaki fark 30 derece olarak tespit edilmiştir (Temel Britannica Ansiklopedisi, 1993).

Irak'ın bitki örtüsü olarak Kuzey kesimden başlayarak bu bölge yükseltileri ile bilindiği için çam ağaçları yetişmektedir. Batı ve Güneybatısında ise çöller bulunduğu için bu bölgede bitki örtüsü çok cılız ve yok denecek kadar azdır. Mezopotamya bölgesi ise Dicle ve Fırat nehirleri sayesinde verimlidir. Irak'ın aşağı kısımları ise bataklık ve göller ile kaplıdır. Bu sebepten dolayı ise suyu seven kavak ve söğüt ağaçları fazladır bataklıktan dolayı da bir kısım alan sazlık ile kaplıdır (Ülkeler Ansiklopedisi, 1983).

Irak bulunduğu coğrafya üzerinde çok şanslı bir yere sahiptir. İçinde bulunduğu bölgede en önemli yeraltı zenginliklerinden olan petrol kaynaklarına sahiptir. Üzerinde bulunduğu kıtada Suudi Arabistan en fazla petrol kaynağına sahip olan ve onu ikinci sırada takip eden ülke Irak'tır. İkinci Körfez savaşında ABD Irak'ı işgal ederek yönetimde bulunan Saddam Hüseyin'in iktidarına son vermiştir. Bu sebeple ABD'nin Irak'ın tarihine zamanla yön verdiği görülmüştür.

Irak'ın ekonomik yapısı incelendiği zaman, Irak'ın içinde bulunduğu topraklar üzerinde çok önemli yeraltı zenginlikleri vardır. Suudi Arabistan'dan sonra en çok petrol rezervine sahip ülke olmakla birlikte en çok petrol çıkartan ikinci ülkedir. Irak ekonomisinde kamunun varlığı yüksektir. Ekonominin temelini kamu varlığı oluşturmakta olup kamu varlığı ihtiyaçlarını karşılamada gelirlerini petrol sayesinde gerçekleştirmektedir. Irak'ta petrolden ticari olarak gelir elde etmesi 1927 yılında başlamıştır (Irak Büyükelçiliği Kültür Ateşeliği, 1957). Musul-Kerkük bölgesi ve Basra Körfezi en çok petrol rezervlerine sahip olan yerlerdir. Üretim yıllık olarak 1975 yılında yüz milyon tonu geçmiştir (Akkan, 1999). Irak'taki Kerkük petrolünün güneyden Basra Körfezine aktarılması Türkiye'nin güneydoğusu üzerinden de borular ile Akdeniz'e taşınma projesinin 1970 yıllarda tamamlanması ve Suudi Arabistan üzerinden 1980'li yıllarda tamamlanan boru hattı ile dünya çapında yüksek düzeyde bir petrol geliri elde etmesi (Heykel, 1993). Dünyada petrol rezervi olarak yüzde beşlik bir orana sahip olan Irak, ülke gelirlerinin tamamına yakını petrol ihracatı ile karşılamakta ve bu geliri ülkenin sanayi ve tarım politikalarında harcamayı amaç edinmiştir. Fakat 1980 yıllarında İran ile girilen savaş ve 1980'li yıllarda Körfez savaşı ile petrol gelirlerinin çoğunu silahlanmaya ayırmıştır. Bu sebeple Birleşmiş Milletler'in Irak'ın çok fazla silahlanmaya bütçe ayırması sebebi ile petrol gelirlerine ambargo uygulanmış ve gelirlerin tamamına yakını kaybetmek zorunda kalmıştır. Sadece 1996 yılının mayıs ayında ülkenin ihtiyacı olan ilaç ve gıda için yılda dört milyar dolarlık ihracat izni verilmiştir. Bu durum Irak ekonomisinin biraz kendine gelmesine yardımcı olsa da yeterli olmamıştır (Akkan, 1999). Bu olumsuz durum 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgal etmesi ve dolaylı olarak petrol gelirlerine el koyması sebebi ile ülke içinde belirsizlik hâkim olmuştur. Bu durumdan dolayı da son yirmi yıldan beri Irak'ın ekonomik olarak gelişimi

durmuş, ülke içinde yaşayan halkın refah düzeyi olumsuz etkilenecek ekonomik olarak geriye gitmiştir (Kemali & Sinjar, 2017).

Ülkenin topraklarının tarım için uygun olmaması, tarım için uygun alanların kısıtlı olması sebebi ile ülke ekonomisine katkısı yeterli düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Verimli toprakların Dicle ve Fırat nehirleri havzasında olduğu ve ülke topraklarının yüzde on üçünde tarım yapılabilmesi sebebi ile üretim yeterli gelmemektedir. Irak ürünlerin geneli Türkiye ve çevre ülkelerden ithalat yolu ile karşılamaktadır. Ülkenin üretimin yaptığı tarım ürünleri başında buğday, arpa ve iklim özellikleri sayesinde hurma yetiştirilmektedir. Ayrıca sınırlı olarak keten tohumu, mercimek mısır ve susamda üretilmektedir. Son olarak coğrafik konumun sağlamış olduğu bitki örtüsünde de sebze ve meyve de yetiştirilmektedir (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994).

Irak'ta sanayi kuruluşlarının yarısı Bağdat'tadır. Bağdat'tan sonra sanayi şehri olarak Süleymaniye, Basra ve Musul vilayetleri gelmektedir. Ülkenin sanayi ürünleri petrol üretiminden dolayı petrol türevli sanayi ürünleri ve bunu takip eden demir, şeker, çimento, ham çelik ve pamuklu dokuma sanayileri mevcuttur. Irak'ın elektrik tüketimi yaklaşık 24 milyar kWh'tır. Bu elektrik ihtiyacının yüzde doksan altısı termik santrallerden karşılanmakta diğer kalan ihtiyaç ise hidroelektrik santrallerinden karşılanmaktadır (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994).

Irak 2003 yılında önce ihracat gelirleri ithalat gelirlerinden yüksektir fakat savaş ve sonrasındaki uygulanan ambargo neticesinde gelirlerde ciddi düşüş meydana gelmiştir. Ülkede petrol ihracatının yanında tarım ürünlerinden hurma, pamuk sanayi ürünlerinden deri ve çimento ihraç etmekteydi buna karşılık Irak, tarım makinaları, askeri malzemeler, elektronik eşyalar, gıda maddeleri ve motorlu araçlar ithal etmektedir. Irak ticari olarak öncelikle Almanya, Rusya, Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Suudi Arabistan gibi ticaret yaptığı ülkeler vardı (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994). Ambargo sebebi ile Irak'ın hem ithalat hem de ihracat gelirlerinde ciddi derecede düşüş yaşamıştır (Kemali & Sinjar, 2017).

Irak'ın dinî ve etnik yapısı incelendiği zaman, içinde bulunduğu coğrafya sebebi ile Irak geçmişten günümüze savaştan kaçıp bölgeye yerleşenler, bölgeye sığınanlar ve istila etmek için gelenler sebebi ile çok farklı bir dine sahip olan etnik yapısı farklı olan halklara ev sahipliği yapmaktadır. Zamanımızda Irak farklı yapıda dinsel ve etnik gruplara ev sahipliği yapmaktadır. Bunlar Türk, Arap, Kürt, Fars gibi topluluklar yer almakta dinsel olarak Müslüman, Hristiyan, Musevi, yezidi ve azda olsa diğer etnik-dinsel gruplar bulunmaktadır (El-Hasani, 1956).

İslamiyet'in coğrafya üzerinde yayılmaya başlaması sebebiyle Araplar tarafından yapılan göçler sebebi ile Irak coğrafyası Araplaşmasına sebep olarak burada yaşayan Sami

kökenli topluluklarda asimile olarak kültür değişimine uğramışlardır. Irak'ın nüfusunun yarısından fazlasını Arap olduğunu kabul eden bir topluluk vardır. Bu topluluk ülke içinde güney ve orta kesimde yaşamını sürdürmektedir (Saatçi, 1996). Ülkenin kuzey ve kuzeydoğusunda dağlık bölgede ise Irak'ın etnik yapısına göre daha eski bir geçmişe sahip olan Kürtler yaşamaktadır. Onlar da nüfusun yüzde yirmisine karşılık gelmektedir. Yaşam tarzları göçebe olarak hayvancılık ile uğraşmaktadırlar. Geçmişten beri merkezî yönetim ile çatışma hâlinde olup yaşantılarına devam etmektedirler (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994). Bunun yanında Anadolu'ya yakın olan vilayetlerde yaşayan ve dokuzuncu yüzyılda savaş ve benzeri sebeplerden dolayı bu bölgeye yerleşen ve artık bölgenin bir parçası olarak kendini kabul ettirmiş olan Türkmenler ise nüfusun yaklaşık yüzde on dördüne karşılık gelmektedir. Türkmenler genellikle Kürt ve Arapların yaşamış olduğu bölgelerin arasında yer almaktadırlar (Ardel, 1965). Kuzeybatıdan güneydoğuya doğru ülke içinde yaşamaktadırlar. Ayrıca bu temel etnik yapıların yanında Kuzey kesimde yaşayan Süryaniler, Kürt soyundan geldiklerini düşünen ve kuzey bölümde yaşayan Yezidiler, İran'a yakın kısımlarda yaşayan Lurlar son olarak Bağdat yakınlarında yaşayan Mendailer ülkenin etnik yapısını oluşturmaktadır. Ayrıca bunlarda farklı çeşitli etnik gruplarda mevcuttur (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994).

Irak'ta İngilizlerin 1919 yılında yapmış oldukları yerel sayıma göre ülkenin % 92'si Müslüman, %7'si Hristiyan %1'ise diğer din gruplarının olduğu aktarılmıştır (El-Düleymi, 2006).

Irak'ta İslam dininin yayılma süreci Halife Ömer bin Hattap zamanında İslam ordularının Sasaniler ile Kasidiye Savaşı'nı kazanmaları neticesinde Müslümanlık yayılmaya başlamıştır. Irak'ta Müslümanlar Sunni ya da Şii olarak iki mezhebe ayrılmıştır (El-Hasani, 1956). Şii ya da Şia kelimesi yandaş anlamına gelmektedir. Hz. Ali'ye olan yakınlığı ifade etmektedir. Şiiler ise Ali Bin Ebu Talip'in velayetini kabul eden ona sadakat ile bağlı olan mezheptir (El-Yakub Feyruzabadi, 2008). Sünni kelimesi ise Arapça olarak yol anlamına gelmektedir. Bu sebeple Ehli Sünnet olarak ifade edilen ve Kuran ve hadislere uygun şekilde bir yol izlerler (Erdoğan, 2010) Irak'ta nüfusun % 54'ünü Şii Müslüman nüfus kapsamaktadır. Bunlarda ülkenin güney ve güney doğusunda yaşamaktadır. Ortadoğu coğrafyasında ülke olarak en çok Şii nüfusuna sahip ülke Irak'tır. Bahreyn bu genellemenin dışında kalmaktadır. Ülkede yaşayan Kürtlerin mezhebi Sünni Araplar ise Sünni mezhebine dâhildir. Ülkede yaşayan diğer grup ise Türkmenlerin mezhep dağılımları konusunda rakamsal olarak bir bilgi yoktur. Ama bu mezhep dağılımının dengeli olduğu düşünülmektedir (Kemali ve Sinjar 2017).

Süryani, Nesturi, Keldani ve Yakubi gibi etnik topluluklara dâhil olan Hristiyanlar toplam nüfusun yüzde dördünü oluşturmaktadır. Bunun yanında Yahudiler ile ilgili olarak Babil

sürgünü sebebi ile bu coğrafyaya yerleşen Yahudiler 20. yy.da kurmuş oldukları İsrail Devleti topraklarına göç etmişler ve Irak nüfusu içerisinde istatistiksel olarak yerini kaybetmişlerdir (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994). Irak nüfusunun yüzde dördlük kısmında ise ilk olarak Yezidiler Musul'un kuzeyinde ve batısında yaşamakta, Sabiler Bağdat'ın güneyinde yaşamakta, Ali İlahiler ve Bahailer olarak da Musul, Bağdat ve Diyala'da yaşamakta olup ülkenin etnik olarak kültürel çeşitliliğini ortaya koymaktadır (El-Hasani, 1956). Irak'ta toplumsal ve siyasi yaşamda din ve mezhep durumunun etkisinin olduğu ifade edilmiştir (Kemali & Sinjar, 2017).

Siyasi yapısı ve geçmişi incelendiği zaman Irak, Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde İngiliz mandası altında 1918-1921 yıllar arasında varlığını sürdürmeye çalışmış ve anayasal çalışmalara Kraliyet dönemi ile 23 Ağustos 1921 tarihi ile başlanmış olup 1925 yılında Irak Temel Kanunu adında ilk anayasası kabul edilmiştir. Daha sonra Temel Haklar Deklarasyonunu 1932 yılında kabul etmesi ile birlikte Cemiyeti Akvam'a katılmıştır. Bu gruba dâhil olması ile birlikte 3 Ekim 1932 yılında Irak Devleti'nin kuruluş temelleri atılmış olup 14 Temmuz 1958 devrimi ile birlikte Irak Cumhuriyeti adını dünyaya duyurmuştur.

Irak'ta 1958 yılında Cumhuriyet'in temel yasası olarak Anayasa kabul edilmiştir. Cumhuriyet ile yönetimini sürdüren devletler örnek alınarak 1964, 1968 ve 1990 yıllarında Irak Anayasası'nın yazılmasına devam edilmiştir. Bu süreçte ilk olarak 1968 yılında gerçekleşen darbe girişimi başarılı olmuş ve Baasçılar Abdülkerim Kasım'ı devirerek yönetimi ele almışlardır. Baasçılar 2003 yılına kadar Irak'ı yönetmeyi başarmışlardır. Ardından ABD Irak'ı işgal ederek Baas Partisi ve Saddam Hüseyin yönetimine son vermiştir. İşgalci güçlerin etkisi ile 30 Haziran 2004 ve 31 Ocak 2005 tarihleri arasında 62 maddelik geçici Irak Anayasası yeniden yazılmıştır. Daha sonra 15 Ekim 2005 tarihinde uzun süren tartışmalar sonucunda 144 maddeden oluşan ve günümüzde de yürürlüğü devam eden Irak Anayasası kabul edilmiştir (Küzeci, 2009).

Irak devleti kurulduktan itibaren ortaya çıkarılmaya çalışılan bütün anayasalarda İnsan haklarına saygılı bir şekilde onların hak ve özgürlüklerine katkı saylayacak şekilde onların özgürlüklerini, fikirlerini ve haklarını temel hak ve hürriyetlerini temel alınmıştır. Ancak bu temel hak ve özgürlükler anayasada yer alsa da uygulama açısından hiçbir şekilde gerçek hayatta uygulanmamıştır. Genel olarak yönetimdeki iktidarlar bu kuralları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmışlar istedikleri zaman basın özgürlüğüne önem vermişler ama çıkarlarına ters düzen durumlarda ise basın özgürlüğü ve buna benzer kanunları uygulamaktan kaçınmışlardır. Bu sebeple de iktidarlarında zaman zaman sansür uygulamışlardır.

İlk gazete Osmanlı zamanında Irak'ta 1869 yılında Irak'ta vali olarak görev yapan Mithat Paşa tarafından çıkarılmıştır. Reformlara öncü olmaya çalışan Mithat Paşa ilk olarak Irak'a Paris'ten ilk matbaayı getirmiş ve Vilayet Matbaası adı altında hizmete başlamıştır. İlk olarak Irak'ta Arapça ve Türkçe olacak şekilde Zevra adında bir gazete 15 Haziran 1869 yılında basın-yayın hayatına başlamıştır (El-Kenani, 1968).

Osmanlı zamanında Irak'ta iletişimsel sistemin genel özelliklerini aktarmak istersek, gazeteciliği bir meslek dalı olarak görülmediği ve gerçek manada gazetecilik meslek olarak kabul edilmediği amatör olarak yapıldığı Osmanlı devletinde Irak'ta görev yapan memurların ve ileri düzeyde toplumda yer edinmiş aydınlar tarafından basın görevinin icra edildiği bilgisine ulaşılmıştır (Küzeci, 2009).

Türklerin ve Türkmenlerin kökeni

Zamanımızda Türkler, doğu-batı yönünde Büyük Okyanus'tan Balkanlara kuzey-güney yönünde ise Kuzey Buz Denizi'nden Tibet'e kadar çok geniş bir coğrafyada yer almaktadır. Fakat Türk halkının yoğun bir şekilde yaşadığı coğrafya olarak Türkiye olmak üzere Azerbaycan ve onun doğusunda bulunan Moğolistan sınırlarını kapsamaktadır. Bu bölgede Türk nüfusu homojen bir şekilde dağılmış ve Türk kültürü de en iyi şekilde kendini bulmaktadır (Mengü, 2012).

Bu homojen dağılımın gösterdiği Türk coğrafyası dışında meydana gelen göçler ve yer değişimleri sebebi ile birçok farklı bölgede Türk nüfusunu da görmekteyiz. Batı Trakya'dan başlayarak Bulgaristan Yunanistan ardında birazda Balkanların içine doğru ilerlersek Makedonya ve çevresi daha sonra Türkiye'nin güney kısmında Kıbrıs, Suriye ve Irak ve Afganistan ve İran'ın kuzey ve güney bölgelerinde yaşamını sürdüren Türkler bulunmaktadır.

Türkler Anadolu'ya yerleşmeden önce Orta Asya'da yaşamlarını sürdürmektedirler. Geçmişteki tarihi kaynakların incelenmesi ile birlikte M.Ö III. yüzyıldan başlayarak Oğuz Han'ın oğullarının kendilerine has yasalar ve ayırt edici özellikler dâhilinde diğer milletlere benzemeyen bir devlet düzeni ve aşiret sistemleri ile birçok beylik, emirlik ve devletler kurarak tarihe tanıklık etmişlerdir (Roux, 2010).

Türklerin tarihî temellerine ulaşılmasında oğuz boyunun varlığı ile ilgili bilgilere 1072-1074 yılları arasında kaleme alınan Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lugâti't-Türk (2005) ve 14.yüzyılda Reşidüddin tarafından derlenen Câmiu't-Tevârîh adında tarihi bir ansiklopedi kaynağın temelini oluşturmaktadır. Reşidüddin 24, Kaşgarlı Mahmut ise 22 olarak Oğuz boylarını, boy olarak ifade etmiştir (Göksu & Güneş, 2010).

Türklerin dünya sahnesine çıkması ve onların gelişimlerinde Oğuz boylarının önemi büyüktür. Tarihsel süreç ele alındığı zaman Oğuzların Kınık boyu Selçuklu Devleti'nin temellerini oluşturduğu, Oğuzların Kayı boyu ise Osmanlının temellerini oluşturduğu aktarılmıştır. Güney doğuda ve Irak'ta kurulan beylik ve emirliklerde de Oğuz boylarından olan Kıpçak, Avşar, Bayındır ve Bayat gibi aşiretler tarafından dünya sahnesinde yerini almışlardır (Mengü, 2012).

Türklerin içinde bulundukları boy ve aşiretler sayesinde kuruldukları coğrafyalarda Moğol istilas ve ardından Selçuklu Devleti'nin dağılması ile parçalanan ve küçük emirlik ve beylikler hâlinde kendi benlik ve özgürlüklerini koruyarak yaşamlarına devam etmişlerdir. Bu süreçte kendi benliklerini ve kültürlerini koruyan güçlü beylikler diğerlerini egemenliği altına alarak içinde bulundukları coğrafyada güçlü bir teşkilat oluşturarak büyük bir devlet olma yolunda mücadelelerini sürdürmüşlerdir (Mengü, 2012).

Türkmen ifadesi Emeviler döneminden zamanımıza kadar Irak bölgesinde yaşayan Türkler için kullanılan etnik bir terim olarak kullanılmakla birlikte günümüzde çeşitli araştırmalarda yorumlamalara uğramış farklı farklı ifade edilmiştir (Yılmaz, 2005). Etimolojik olarak ve anlam olarak Türkmen sözcüğü ile ilgili araştırma ve görüşler aşağıda maddeler hâlinde sıralanmıştır:

1. Türkmen kelimesi ilk defa Kaşgarlı Mahmut'un 1072-1074 yılları arasında kaleme aldığı ve Türk dünyasının en önemli eserlerinden olan *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te geçer. Kaşgarlı Mahmud, Türkmenler için "Bunlar Oğuzlardır. Bunlara bu adın verilmesinin bir hikâyesi vardır." (Ercilasun & Akkoyunlu, 2018) der ve Türkmenlerin nereden geldiğine dair bir hikâyeye eserinde yer verir.
2. Türk dili ve edebiyatı alanında uzmanlaşmış ve bu alanda çalışmaları ile önemli bir yer edinmiş, 1936 yılında gerçekleşen 3. Türk Dil Kurultayı'nda da bulunan Fransız Jean Deny'nin öne sürdüğü ifadeye göre "men" veya "man" takısı "yücelik" ve "sonsuz çoğunluk" özelliklerini ifade etmektedir (Deny, 1941).
3. Türkmen sözcüğünün iman ve Türk kelimeleri ile arasındaki ilişkinin sonucunda ortaya çıktığını savunanlarda yer almaktadır. Özellikler bu ifadenin savunulmasında İslamiyet'i kabul eden Türkler için söylendiği bu ifadeyi savunan Türkmen olarak bir sözü aktaran Muhammet Nesr-i ve İbn Kesir tarafından aktarılmıştır. Türk ve İman kelimelerinin birleşimi ile oluşan bir deyim olarak ifade edildiği düşünülmüştür (Caferoğlu, 1964).

4. Bu alanda çalışan tarihçiler açısından da Türkmen ifadesi “Türk” ve Farsça “Manend” kelimelerinin birleşimiyle ortaya çıkan “Türkmanend” Türk’e benzeyen ifadesinden ortaya çıkmıştır (Hürmüzlü, 2003).
5. Büyük İskender’in doğuda Türklerin bulunduğu bölgelere yapmış olduğu seferler neticesinden Balasagun’da kalan ve buradaki Oğuz boylarını oluşturan Türklere “Türk’e benzer” manasında “Türkmanend” ifadesi kullanılarak Türkmen sözcüğünün ortaya çıkmasına sebep olunmuştur (Gönen, 2010).
6. Faruk Sümer’in Oğuzlar adlı kitabında Emeviler döneminde Müslüman olan oğuzları Müslüman olmayanlardan ayırmak için “Türkmen” sözcüğü kullanıldığı ifade edilmiştir (Sümer, 1980).
7. Reşidüddin’in Oğuznâme adlı eserini Türkçe ’ye çeviren Zeki Velidi Togan tarafından Oğuzlara Türkmen denildiği göçebe olan Oğuzlara Türkmen denilmediği bilgisi verilmiştir (Velidi-Togan, 1981).
8. Türk Tarih Başkanlığı görevinde de bulunan Yusuf Halaçoğlu’nun “Anadolu’da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar” adlı 6 ciltlik eserinde Osmanlı devletinin 1453-1650 yılları arasındaki “Tahrir Kayıtları” içerisinde bulunan bilgilerden yola çıkılmıştır. Bu kayıtlar zamanın tapu kayıtları anlamı gelmekle birlikte o dönemde Anadolu coğrafyasında yaşayan gurup, taife ve boylar için kullanılmıştır. Halep Türkmenleri, Dulkadir Türkmenleri vb. gibi Türkmen ifadelerinin kullanıldığı görülmüştür (Halaçoğlu, 2009). Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde Türkmen deposu olarak Maraş bölgesinde bahsedilmiştir. Bu bölgede 185 yıldan beri varlığını devam ettiren Dulkadiroğullarının meydana getiren boy ve aşiretlerin başında Türkmenlerin Beydilliler, Avşar, Bayat ve Bayındırlılar yer almakta olup Osmanlıların resmî ve defter kayıtlarında Türkmenler hakkında yerleşik hayata geçenlere Türkmen, Göçebe olarak hayatını sürdürenlere Yörük, Yörükân ifadesi kullanılmıştır (Mengü, 2012).

Alanında ün kazanmış tarihçilerden biri olan Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu’nun düşüncesi ile Kaşgarlı Mahmut’un düşüncesinin aynı doğrultuda olduğu görülür. O, Türkmen ifadesinin Türk dilbilgisine göre “asil, büyük, halis, sağlam Türk ve üstün” anlamına gelebileceği kanaatindedir (Kafesoğlu, 1966).

Emeviler zamanında daha sonra tarihsel süreçte Abbasiler, diğer kurulan beylikler ve hükümdarlığını gösteren devletler zamanında Irak’a yerleştirilmiş ve bu bölgeyi vatan olarak benimseyenlere ardından Anadolu ve Suriye’nin belirli kısımlarında hayatlarını devam ettiren Türkler için Türkmen ifadesi kullanılmıştır (Mengü, 2012).

Osmanlı İmparatorluğu zamanında Irak birinci dünya savaşı sonuna kadar Musul ili ile Kerkük Müstakil Mutasarrıflığı şeklinde yönetilmişlerdir. Erbil şehri Kerkük'e Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı Hanekin şehri ise Bağdat'a bağlı yerleşim merkezleridir. Fakat Osmanlı Devletinin son zamanlarında Diyale, Erbil, Musul ve Kerkük'ün demografik durumlarının değişmesine rağmen Türkmenler varlıklarını devam ettirmeye çalışmışlardır (Mengü, 2012).

Cumhuriyet Dönemi başında Lozan Barış anlaşması ve 1923-1958 Kraliyet Dönemi içerisinde de Anadolu'da yaşayan Türkmenleri ve Irak'ta yaşayan Türkmenleri farklı kültüre ait olduklarını gösterme çalışmaları başarısız olmuştur. Türkmenler yaşam tarzları, şehirlerindeki mimari yapıları, yerel müzikleri, kültürel özellikleriyle bunlardan daha da önemlisi dil ve Türklükleri ile Türk kültürünün ortadan kaldırılamaz bir temel taşı olarak özetle Türkmen Türk'tür (Mengü, 2012).

Türkmenler, İslam Ansiklopedisi'ne göre Orta Asya bölgesinde yaşayan Türk topluluklarıdır. Moğol dönemi sonlarına dek Şamanlığı ve putperestliği sürdüren Türkmenler, İslamiyet'le tanışınca bu dinin kendi gelenek göreneklerinin yanı sıra sosyal koşullara da uygun olduğunu değerlendirmişler ve İslamiyet'i kabul etmişlerdir (İslam Ansiklopedisi, 1988).

Türkmen kavramı, Kaşgarlı Mahmut döneminden bu yana Türk sözcüğüne karşılık gelecek şekilde kullanılmıştır. Bilindiği üzere Kaşgarlı, el-Biruni ve diğer eski yazarlar, medeniyetlerde önde olan yerleşim Karluklar ile Oğuzlar ve tarımla ilgilenen Halaçlara Türkmen ismini vermişlerdir (Velidi-Togan, 1981)

İbni Said'e göre "Türkmenler, Selçuklular zamanında Rum ülkesini fetheden Türklerin soyundan olan kalabalık bir topluluktur. Türkmenler, sahilde yaşayan Karaitlere baskın gerçekleştirerek, çocuklarını alıp Müslümanlara satmaya alışkanlık hâline getirmişlerdir. Ülkeye gelen Türkmen kilimleri de onların sanat eserleridir.(es-Sultan el-Melik el-Müeyyed İmadeddin İsmail, 1840)

Geçmiş kaynaklarda da ifade edildiği üzere, VIII. ve hatta V. yy.da Yedisu ve Sirderya ırmaklarının deltaları Türkmen yurdu olarak nitelendiriliyordu. Bu dönemlerde Türkmenler, Suğdılarla İran kökenli Aslara komşu olarak yaşıyorlardı. V. yy.da Suğdılar hayatını sürdürdüğü bölgelerden Çin kaynakları da Türkmen yurdu olarak söz etmektedir. Söz konusu kaynak da V. yy.a aittir (Velidi-Togan, 1981)

Dokuz Oğuz boylarına komşu olan Oğuz ülkesini de El-Biruni Türkmen yurdu olarak açıklamıştır. Yine Arap tarihinde X. yy.da Cu nehri havzasına hâkim olan Türk prenslerinin birini Türkmen topluluğu olarak nitelendirmiştir.

Bu açıklamalardan da çıkarılabileceği gibi Türkmen toplulukları Orta Asya topraklarından göç eden Oğuzlardır. Mervezi, Oğuzların bir bölümünün kırsalda bir bölümünün de şehirlerde yaşamını sürdürdüğünü belirtmiştir. Konar-göçer Oğuzların Harizm ve Maverâünnehir bölgelerine yakın kesimde yer aldıklarını eklemiştir. Zamanla Müslüman olan Oğuzlar Türkmen olarak adlandırılmıştır. Bu topluluklar İslamiyet’i benimsemeyen, kendi neslinden olanlarla savaşıarak, Karadeniz kıyısı civarındaki Peçeneklerin topraklarına yerleşmişlerdir. Böylelikle İslam ülkelerine dağılan Türkmenler, pek çok devlet kurmuşlardır (Osman Turan, 1965)

Oğuz boylarının kendi topraklarından göç etmeleri tek bir seferde gerçekleşmemiş, birbirini izleyen göçler uzun yıllar devam etmiştir. Tarihçilerin bakış açısına göre doğrudan Maverâünnehir bölgesine göç eden Selçukluların yanında kayı-han aşireti de bulunmuş ve bir süre orada kalmıştır (Hürmüzlü, 2006).

Kınık, Yıva, Bözdüz, Iğdır, Üreğir, Eymür, Alayuntlu, Salur, Peçenek, Çepni, Çavdur, Bayındır, Çaruklu, Karkın, Beğdili, Avşar, Yaparlı, Döğer, Dodurğa, Yazğur, Karaevli, Alkaevli, Bayat ve Kayı Oğuzları meydana getiren boylardır (Hürmüzlü, 2006).

Irak’ta Türkmenlerin geçmişi ve bugünü

Günümüzde Irak’ın sınırlarını meydana getiren topraklar, Osmanlı idari bölmesindeki Basra, Bağdat ve Musul eyaletlerini kapsamaktadır. Yaklaşık 1500 yıldır coğrafi açıdan Bağdat ve Basra, “Irak”; Musul bölgesi ise “Elcezire” ismiyle bilinmektedir. “Irak” kavramı olarak Müslüman Arap güçlerinin, Basra dolaylarında ce Şatt’ül Arap bölgesinde egemenliklerini devam ettiren, İran Sasani devletine karşı giriştikleri seferin, 642 yılında Nihavend Meydan Savaşı neticesinde alınması ve civarda Sasani egemenliğinin sonlandırılması ile Araplar tarafından kullanılmıştır. Daha sonraları bölge “ İrk-ı Arap (Arap Irak’ı) şeklinde ifade edilmiştir (Kafalı, 1972).

Büyük Selçuklu zamanında, Dicle Nehri’nin sağından İran’ın dağlık bölgelerine kadar olan kesime “İrak-ı Acem” (Acem Irak’ı) adı verilmekteydi. Anadolu Selçuklu Devleti, Moğollar, Karakoyunlu, Akkoyunlu ve en sonunda Irak’ı İran’a bağlayan Safevi Hükümdarlığı zamanlarında Irak, hiçbir dönem siyasi coğrafyayı temsil eden bir kavram olarak kullanılmamıştır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında “Irak” olarak adlandırılan kesim, sadece coğrafi bir özellik taşımakta ve genel olarak merkezi Bağdat olan “İrak-ı Arap” ve merkezi Hemedan kabul edile “İrak-ı Acem” gibi terimler, yukarıda ifade edilen alanları içermekteydi (Ökte, 1970).

Esasında yüzyılımızın başlarına dek “Irak” deyimi, tarihin hiçbir döneminde bir toplumun kendi ülkesini ifade eden ya da bir devletin sınırlarını ve topraklarını anlatan bir kavram yerine kullanılmamıştır. Yukarıda da sınırları belli olan bir kavram olarak kullanılmamıştır. Sınırları ifade edilen El-Cezire ve Irak ülkeleri, birbirlerinden etnik, fiziksel, iklimsel, coğrafi ve tarihi yapı yönünden çeşitlilik sergilemektedirler. Ancak Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngiliz çıkarlarına ve siyasetine uygun olarak, her yönden birbirlerinden ayrılan El-Cezire ile Irak, Irak adı altında birleştirilmiştir. Böylelikle yapay bir kuruluş olan devletin kendisi kadar, görüldüğü üzere devlet ismi de İngilizlerin politik hedeflerine uygun şekle sokulmuştur. Bu açıdan hâlâ “Irak Türkleri” kavramının yerinde kullanılmayan bir ifade şekli olduğu ve yukarıda söz edilen yapay yakıştırmadan doğan bir yanlış olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Çünkü Türkler aslında Irak’a değil, Musul, bir başka ifadeyle El-Cezire topraklarına yerleşmişlerdir. 1923 Lozan ve 1926 Ankara Antlaşmaları’nda da ifade edildiği gibi, söz konusu bölge Türkleri yakın döneme dek “Musul Türkleri” olarak anılırdı (Kafalı, 1972).

Günümüzdeki Irak sınırları içerisinde yaşayan Irak Türkleri 1926 yılına kadar Türkiye sınırları içerisinde kalmaya çalıştılar ancak bu yıldan itibaren Irak devletinin sınırları içerisinde Irak vatandaşı olarak yaşantılarına devam etmişlerdir.

Osmanlı Devleti’nin dağılma sürecine girdiği zamanda ülke toprakları içerisinde yaşayan ve bağlılığını her zaman göstermiş olan soydaşlarımız bu süreçte yaşadıkları topraklarda kalmak zorunda kaldılar. Bunlar Balkanlar’dan Kırım’a, Kafkasya’dan Ortadoğu’ya ve adalarda soydaşlarımız kalmıştır. Bu soydaşlarımız Osmanlı tebaasına bağlı sadık vatandaşlardır.

Irak Türkleri ise Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulduktan sonra 1926 yılına kadar kendilerini Türk halkı olarak kabul etmişler ve Anadolu ve Rumeli Türkleri gibi Musul vilayeti Türkleri olarak tarihte yerini almışlardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Irak Türkleri temsil edilmiş ve soydaşlarımız Kurtuluş Savaşı’nda mücadele etmişlerdir.

Osmanlı zamanında Irak coğrafyasında üç farklı bölge vardı. Bunlardan birincisi güney kısımda Basra vilayeti, ikincisi orta kısımda Bağdat vilayeti ve üçüncüsü kuzey kısımda ise Musul vilayeti olarak bölgelere ayrılmıştır. Bunlar Osmanlı İmparatorluğunun bu bölgede en önemli vilayetleriydi. Bu vilayetler o zamanda çok büyük olmakla birlikte devlet içinde önemli bir nüfusa sahipti. Musul’da o zamanlarda nüfus birinci dünya savaşı başlamadan önce doksan bir bin metre karelik alanda 350 bin (Öke, 2003) kişi bulunmakta 1922 yılında ise 503 bin kişi bu vilayette yaşamaktaydı.

Irak Türkleri genel olarak Musul vilayetinde yaşamakla birlikte üç farklı sancak olarak kuzeydoğu kısmında Süleymaniye, güney kısımda Kerkük ve orta kısımda Musul yer almaktadır.

Günümüzde Türkiye'ye komşu ülke Irak'ta yaşamını sürdüren aynı soydan geldiğimiz toplulukları genellikle “Türk” olarak ifade edilmekle birlikte, son dönemlerde daha da sıklıkla kullanılmaya başlanan “Türkmen” deyimini de dikkat çekmeye başlamıştır. 1918 yılında sonlanan Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye'den ayrılarak, Irak adıyla kurulan ülkenin yurttaşları olarak varlıklarını devam ettiren soydaşlarımızdan, uzun yıllar “Türkler” diye bahsedilmiştir. Ancak 1959 yılından sonra Irak'ta yaşamını sürdüren Türklerin Türkiye ile olan kültürel ve kan bağlarını koparmak adına soydaşlarımıza devlet tarafından resmî anlamda “Türkmen” (Sevgen, 1970) olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Böylelikle kendilerine göre Irak'ta varlıklarını sürdüren Türklerin geçmişinin Anadolu değil de, Orta Asya'ya dek uzandığını kanıtlamaya çalışan Irak yönetimi, bu toplulukları Türkiye'den uzaklaştırarak ve “Türkmen” ifadesi ile Türkleri asimile etmiş olacaktı (Ateş, 1964). Bu uygulama daha evvel İngilizler tarafından da değerlendirmeye alınmış, fakat bundan bir sonuç elde edilememiştir. 1959'dan sonra Irak'ta, Bağdat yönetimince “Türkmen” topluluğu olarak adlandırılan Türkler, bilindiği üzere, Lozan Konferans sürecinde İngiliz bir heyet tarafından da “Türkmenler” olarak adlandırılmışlardı. (Lozan Barış Konferansı, 1969). O dönemin Türk heyeti başkanı olan İsmet Paşa, “Türk” ve “Türkmen” kavramlarının eş anlamlı kelimeler olduğunu, hatta bu bağlamda Türkiye Türkleri'nin de Türkmen olduklarını ifade eder, neticede bu durumun siyasete malzeme olamayacağını iddia etmiştir. Böylelikle İngiliz tezi, daha o dönemlerde çürümüştür (Saatçi, 1991).

Cumhuriyet Dönemi nin Irak'taki önderi olan Abdülkerim Kasım yönetimi de, Türklerin Türkmen olduklarını, bu açıdan Irak'ta yaşayan Türk topluluklarının Türkiye değil, Orta Asya köklerine dayalı olduğunu ifade etmeye çabalamış ve Irak'ta yaşayan Türk gruplarının Türkiye ile kültür ve köken ilişkisini bu şekilde kesmeye çalışmıştır. Tıpkı Yunan Hükûmetinin, Yunanistan toprakları üzerinde yaşamını sürdüren Türklere Türk dememek adına, Müslüman ifadesini tercih etmesi gibi (Gürün, 1991). Irak yönetimi de, hiçbir şekil ve surette sonucu değiştiremeyecek olan bir yönetime başvurmuştur. Buna karşın Irak sınırlarında yaşamını sürdüren soydaşlarımız, Irak yönetiminin kendilerini verdikleri “Türkmen” isminden, rahatsızlık duymamışlar ve bu deyimini çekinmeden kullanmışlardır (Ateş, 1963). Çünkü “Türkmen” ifadesi, kapsamlı ve bilindiği hâliyle batıya göç eden Türkleri, yani Oğuzları, İslam dinini kabul eden Türkleri anlatmaktadır. Bu bağlamda bugün Irak, Suriye, Kıbrıs, Balkan, Azerbaycan ve Türkiye Türklerini de kapsamaktadır. Günümüzde Türkmenistan, Afganistan

ve kısmen de İran'da hayatını devam ettiren Türkmen boyunun, aslında Irak Türkmenleri, farklı bir deyişle Türkleri ile sanıldığı gibi bir akrabalık bağı bulunmamaktadır. İfade edildiği üzere, Irak'ta yaşamını bugüne dek devam ettiren Türklere “Türkmen” adının verilmesi, esasında temelde gizli ve politik bir durum yatan yaklaşımın başarısız bir ürünüdür. Bu açıdan Irak Türklerinin Türkmen olarak nitelendirilmesinin bir tehlikesi ya da sakıncası bulunmamaktadır (Saatçi, 2017).

Irak Türkmenlerinin demografik yapısı Arap, Kürt ve diğer etnik gruplardan farklıdır. Özellikle Kürt ve Araplar arasındaki nüfus konumu aşiret temelinde planlanmış, aşiret başkanlarına koşulsuz bağlılık ve feodal yapı bu noktada dikkat çekici bir hâl almıştır. Türkmenler ise, daha çok aile yapısına bağlı kalmışlardır. En üstte yer alan deden başlayarak oluşturdukları akrabalık bağında dikey bağlılık geliştirmişlerdir. Aile yapısı, Türkmen köy ve kentlerinde söz konusu aile bağına geliştirirken, “memleketin eşrafı”, durumuna gelen kimi ailelere özgür bir itibar ve saygınlık getirmiştir. Ancak bu yapı, asla bir emir-komuta modeline dönüşmemi, tam aksine bir takım sosyal farklar haricinde, bir noktaya değin her ferdin eşit olduğu algısını ortaya çıkarmıştır (Hürmüzlü, 2006).

Bu gün Irak'ta yaşamını sürdüren ve nüfusu neredeyse bir milyonu bulan tüm Türklerin kültür merkezi ve kalbi konumundaki Kerkük kentinin adı, geçtiğimiz 40-45 yıldır bölge Türklerinin sembolü özelliği taşıması dolayısıyla, kimi araştırmacılar “Kerkük Türkleri” kavramını kullanmaktadırlar. Bazı dönemlerin tarihsel olaylarını ifade etmek için kimi tarihçi ve yazarlar da, eski yaygın olan coğrafi ismi “El-Cezire ya da Musul Türkleri” terimlerini kullanmaktadırlar. Tüm bu ifadelerden sonra, Irak Türkmenleri ya da Irak Türkleri veya Kerkük Türkleri ya da Kerkük Türkmenleri, yaygın olarak kullanılan terimler olarak dikkati çekmektedir. Bunlar içinde Kerkük Türkleri ya da Türkmenleri ifadesi, yanlış olmamasının yanı sıra, Irak'ta hayatını idame ettiren tüm Türkleri ifade etmeyeceği ve yalnızca Kerkük kentinde yaşayan Türkleri kapsayacağı ve böylelikle yanlış anlamalara neden olacağı kaygısı ile “Kerkük” Türkleri” ifadesinin kullanımı uygun bulunmamaktadır. Bu deyim yerine, doğru olmamakla beraber, Irak'ta hayatlarını sürdüren tüm Türkleri kapsamı nedeniyle “Irak Türkleri” ya da “Türkmenleri” ifadesi tercih edilmektedir (Saatçi, 2017).

Türkmenlerde Latin harfleri ile Türkçe öğretiminde yaşanan sorunlar

Irak 1930 yılında sözde bağımsızlığını kazanarak kendi idaresinde bir devlet olmuştur. Fakat İngiliz manda sistemi gizli olarak yönetimde devam etmiştir. Irak'ta Kraliyet yönetimi ve İngilizler 1931 yılına kadar Kerkük vilayetinde eğitimin Türkçe olarak verilmesine onay vermişlerdir. 1931 yılı itibari ile Kerkük vilayeti dışındaki bütün coğrafya da Türkçe olarak

eğitim yasaklanmıştır. Kerkük'te Türkçe eğitimi sadece yabancı bir dil öğretimi düzeyinde verilmeye çalışılmış ama 1937 yılında bütünüyle yasaklanmıştır (Hürmüzlü, 2006).

Irak krallığının 1932 yılında Irak manda rejiminin son bulduğunu ifade eden bildiri yeni kanunların ortaya çıktığı ve bu kanunların dokuzuncu maddesinin birinci fıkrasında şu ifadeler kullanılmıştır:

“Kerkük, Erbil, Süleymaniye ve Musul vilayetlerinde potansiyel olarak Kürtlerin ve Arapların nüfus olarak fazla oldukları ve Kürt milletini oluşturan yerleşim yerlerinde resmî dilin Arapça olması ve bunun yanında beraber Kürtçe olması garanti edilmiştir.

Ayrıca Türkmen nüfusunun çok yoğun olarak yaşadığı Kerkük vilayetine bağlı bölgelerde, Kerkük ve Kifri kazalarında resmî dil Arapça olmakla beraber Türkçe ve Kürtçe de olacağı ifade edilmiştir.” (Turan, 1996).

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarından 1930'lu yıllara kadar Kerkük'te İngilizlerin kasıtlı ve istedik şekilde Türkleri sindirmeye çalıştığı ve bu bölgede çoğunluğu olan Türkmenlerin nüfusunun düşürülmesi ve Türkmen şehri olmaması için çok büyük bir çaba göstermiştir. Özellikle önceleri Türkmen şehrinde resmî dilin Türkçe olması daha sonra ise önce Arapça sonra da Kürtçenin resmî dil olarak kabul edilmesi için gayretli bir çalışma yapılmıştır. 1932 yılındaki kanunnamenin dokuzuncu maddesinin birinci fıkrasında ikinci paragrafta Kerkük bölgesi ve ona bağlı olan Kifri ve Kerkük yerleşim yerlerinde resmî dilin Arapça sonra Kürtçe sonra Türkçe olarak ifade edilmesi ve Türkçe'nin sona atılarak kasıtlı bir uygulamanın yapıldığı açıkça görülmektedir.

Özellikle Kerkük ve çevresinde buranın kozmopolit yapısını değiştirip Türkmenlerin zor durumda kalmasına sebep olacak çalışmaları yapan ve diğer bölgelerden başka etnik grupların buraya gelmesini sağlayan İngiliz idaresi yani ilk yönetimin olduğu açık olarak söylenmiştir (Nakip, 2007).

Görüldüğü gibi Iraklı Türkmenlerde Latin harfleri ile Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların temeli yaklaşık olarak yüz yıl öncesine kadar dayanmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde Iraklı Türkmenler Türkçe öğretiminde yaşadıkları sorunları ortadan kaldırmak için bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu kapsamda Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Cemiyeti tarafından yayınlanan ve Irak ihtilal konseyinin coğrafyada yaşayan bir milyondan fazla Türk'e karşı uygulanmaya çalışılan terör eylemleri ve baskılar sebebi ile bir bildiri yayınlanmıştır. Bildirinin önderliği Nefi Demirci tarafından yapılmıştır (Demirci, 2011).

İlk olarak Türkmen Kardeşlik Cemiyeti Tarafından çıkartılan derginin Türkçe Latin harfleri ile basımı yasaklanmıştır. Irak Türkmenlerinin Bağdat'ta on bir yıldan beri sürdürdüğü

bu teşkilata yapılan baskı ve yasaklama Irak Türklerine yapılan haksız muamele ve baskı olarak tarihte yerini almıştır. Özellikle bu coğrafyada yaşanan olayları hem Irak'ta hem de Türkiye, Rusya, Avrupa ve İran'da yaşayan soydaşlarımızın haberlerden mahrum kalacağı ifade edilmiştir (Demirci, 2011).

Kerkük ve Türk bölgelerinde olan okullarda Türkçe eğitim yeni yeni verilmeye başlandığı zaman ve Kerkük Millî Eğitim Müdürlüğü'nün çeşitli durumları sebep göstererek Irak İhtilal Konseyi'nin çıkarları doğrultusunda Türkçe dersi kaldırılarak yerine Arapça dersi getirilmiştir. Türkçe eğitimin kaldırıldığı okullarda öğrenci velileri her ne kadar mücadele etseler de bir sonuca ulaşamamışlardır. Türkçe eğitimin kaldırıldığı okullar; Fazilet, Vatan ve Tahire kız ilkokulları ile Tarihe, Barış ve Cumhuriyet erkek okullarıdır (Demirci, 2011).

Kerkük Eğitim Müdürlüğü'nün taraflı ve haksız kararı ile 25344 numaralı 5.10.1971 yılı kararına istinaden Türk okullarında görev yapan Türk öğretmenler görevden uzaklaştırılmış ve Türk eğitim sistemine içinden çıkılmaz bir duruma girmesine sebep olunmuştur (Demirci, 2011).

24 Ocak 1970 yılında Irak İhtilal Konseyinin almış olduğu bu karar Türkiye'nin komşusu ve Türk halkının dostu olan Irak yöneticilerinin Türklere tanınan bu hakları elinden almaya çalışmaları hem insan hakları bildirisine hem de Irak anayasasına tamamen zıt olması sebebi ile olumsuz bir durum teşkil etmektedir. Irak Türklerinin aleyhine alınan bu kararlara Irak yönetiminde söz sahibi olan yetkililerin görmezden gelmeleri ve olumsuz bir durum yokmuş gibi davranış sergilemeleri Irak ve Türk dostluğuna ne gibi katkı ve sağlayacağını Türk ve Irak yöneticilerinin vicdanlarına bırakılmıştır (Demirci, 2011).

Görüldüğü gibi bulundukları coğrafyada Irak'a her zaman sadakati tam olarak göstermiş olan Türkmen Halkı bu sadakatinin karşılığını hiçbir zaman alamamış Bağdat ve etrafındaki komşuları tarafından hep haksızlığa uğratılmıştır. Türkmen haklı geçmişten günümüze çok sıkıntılar çekmiş, darbeler altında çok zor zamanlar geçirmiştir. Darbe zamanlarında Irak devletine sadakat ile bağlılığını gösterse de genel olarak cezalandırılmıştır. Bunun yanında zaman zaman çıkarları doğrultusunda ve çıkarlarına ters düşen durumlarda kendilerine Irak'ın kuzeyindeki Kürtleri arkalarına alarak eline silahı alıp Bağdat yönetimine isyanlarda bulunmuşlar ve istediklerini haksız bir şekilde alan Kürt aşiretlerine yeni haklar verilmiştir. Ama bu durumlarda hiçbir olumsuz propagandaya katılmayan normal yaşamına devam eden insanlık olarak kendilerine yardımsever bir yol çizen Türkmenler ise cezalandırılmaktadır. Haksız bir şekilde silahlı olarak ülkede devlete isyan eden haklara ana dillerinde eğitim verilirken haklı bir şekilde ana dilde eğitimi isteyen ve bunları sağlam temellere oturtmuş

Türkmenlerin ana dilde eğitim hakkı ellerinden alınmıştır. Bu durum Irak yönetiminde adaletsiz ve hakkaniyeti olmayan bir sistemin olduğu ve eşitlik kavramına aykırı kararlar alınmıştır

Irak Türkmen basınında Türkçenin mevcut durumu

Günümüzde her geçen zamanda yeni ve çeşitli Türkmen gazete ve dergileri ile karşılaşılıp ve bunlar ile tanışma fırsatı bulunmuştur. 2003 yılı itibarıyla Türkmen gazete ve dergi yayınlarında büyük bir gelişme olmuştur. Fakat ortaya çıkan bu gazete ve dergileri tanıtmak ve adlarını duyurmak yerine Irak Türkmen basınının dil sorunları üzerine durulmuş ve basının en önemli ve vazgeçilmez malzemelerinden birinin dil olduğu ifade edilmiştir.

Ortaya çıkarılan gazete ve dergilerin genel olarak Türkçe ve Arapça olarak basımı yapılmaktadır. Bir Arap ülkesinde yayınlanan bu gazete ve dergilerin sayesinde Arapların Türkmenleri tanıması için iki dilde yapılması kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu söylenmiştir. Ama yayınlanan gazete ve dergilerde Arapça ifadelerin çok düzgün ve kurallı olduğu Türkçelerinde ise belli başlı hata ve eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Türkmen yazarlarımızın gazete ve dergileri Arapça olarak doğru ve güzel ifade ettikleri yazarların Türkçe icralarında hatalarının olduğu bununda onların Türkçe eğitimi almadan geçmişten gelen öğretiler ile Türkçelerini icra ettikleri anlatılmıştır. Kimi yazarlar Türkçe eğitim olsa da yeterli olmayacağı, Türkiye’de yükseköğrenim görmüş olması rağmen yeterli olmayacağı ve yazarlık için dile hâkim olmak için eğitimi öğrenilen dilde almış olmak gerekli olduğu söylenmiştir. Bu hataları en az indirmek için Türkçe olarak yazışmalarda bulunmak ve Türkçe olarak yazılar ortaya çıkarılması gereklidir. Irak Türkmenleri geçmişte Arapça olarak mektuplaştıkları ve günümüzde de sosyal medya iletişim kanallarında da Arapça olarak gerçekleştirmektedir. Bunun en önemli sebebinin ana dilde Türkçe eğitiminin verilmemiş olması ve içinde bulunan coğrafyada 1980 yılında anavatana göç eden yazarın da burada Türkçe eğitimi almış olması ile ifadelerini çok iyi kullandığı aktarılmıştır. Eğer bu eğitimi almasa bu ifadeleri böyle sağlıklı ve güzel şekilde kullanmayacağı ve bu durumu bir örnek ile aktarılmak istenirse Türkmeneli televizyonunun yayına başladığı zamanlarda sunulan haber bültenlerinde Türkçe yayından Ata Terzibaşı’nın bir şey anlamadığı ve Arapça yayından sonra içerik hakkında bilgilerinin olduğu aktarılmıştır. Bu sebeple Irak coğrafyasında yaşayan Türkmenlerin Türkiye Türkçesini anlamada zorluk yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Gazete ve dergileri ortaya çıkartan yazarların Türkçelerinin yeterli düzeyde olmadığı ve bunun içinde futbolcu transferine benzer bir durumun olmayacağı, misafir olarak gelen yazarların bir yere kadar faydasının olacağı bir yerden sonra da yine kısır döngü içerisine girileceği Türkçenin geliştirilmesi için alt yapıdan bireylerin yetiştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bunun yanında Irak coğrafyasında bulunan yazarların bu işi görev olarak üstlenen yazarların daha çok Türkçe eserler okumaları ve bu alanda kendilerini geliştirecek çalışmalar yapmaları, yoğun olarak gazete ve dergi okumaları yapmaları bu şekilde anlatım güçsüzlüğünü ortadan kaldırıp okuyucu kaybının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Ortaya çıkarılan yazılı metinlerdeki hataların onları okuyan bireyler tarafında yanlış algılanacağı bu yüzden aylık dergi çıkartılması yeri iki ayda ya da üç ayda tüm kontrolleri yapılarak hata oranının en aza indirilmesi gerçekleştirilmesi ve yanlış yargı ve ifadelerin en az indirgenmesi amaçlanmıştır.

Türkmen gazeteci-yazar M. Haşim Salihli ile yapılan bir görüşmede Irak basını hakkında çeşitli bilgiler alınmıştır. Bunlardan bazılarının öncelikle basımı yapılan gazete ve derginin dağıtımında problem yaşandığı Kerkük'te basımı yapılan gazete ve dergilerin Erbil'e ulaştırılmasında güçlük yaşandığı ayrıca Türkmen Kültür Müdürlüğü'nün zamanında uygulamış olduğu sansür ile daha kaliteli ve üst düzey ürünlerin ortaya çıktığı, sansür ile olumsuz bir algıdan çok ortaya çıkartılan eserlerin içerik ve kalite yönünde daha iyi olduğu söylenmiştir. Tabi içerik olarak anlatılan Türkmen kültürünün sansüre ve kalitesizliğe karşı olduğu açıklanmıştır (Saatçi, 2019b)

Dil sorunlarının sadece Irak Türkmen basını açısında ve Türkiye açısında da eksik ve hatalı noktaların olduğu görülmüştür. Türk basınında haberlerde askeri operasyonları anlatırken “Harekât” kelimesi yerine “Hareket” sözcüğü kullanılmıştır. Bu kelimenin yanlış yazıldığı Türkiye’de kültürel yozlaşmanın başladığı ve Irak Türkmenleri coğrafyasında Türkçe eğitimin çeşitli sebeplerden dolayı kısıtlandığı aktarılmıştır.

Gününüz şartlarında basın yayın kanalında çeşitli öngörülerinin olduğu teknolojinin gelişmesi ile birlikte dil sayesinde ortaya çıkartılan eserlerin artık dijital ortamlarda PDF formatında internet üzerinde yayıyım gösterdiği artık kitap ve buna benzer arşivlerin dijital ortamlarda yerini aldığı bu eserleri de Türkçe, Arapça ve İngilizce olacak şekilde evrensel olarak dünyaya aktarmak için Türkmen basının bu yeterlilikleri yerine getirirken Türkiye Türkçesi ve Latin harfleri ile ortaya koyması gerektiği açıklanmıştır. Böylece Irak Türkmen basınının güçlenerek gelişeceği teknolojik gelişimlere ayak uydurularak internet ve telefon aracılığı ile Türkmen basınının gelişmesi göstereceği ifade edilmiştir.

Kerkük'te şiir ve edebî türlerin basımında Arapça olarak kitaplar yayınlanmakta, matbaacılığın da önemli bir rolünün olduğu gözükmektedir. Önceden bu coğrafyalarda Arap alfabesinin Türk kültürünü birleştiren bir misyonu vardı, eski eserlerin okunmasında ve anlaşılmasında Arapçanın olumlu bir katkısı olmuştur. Ancak günümüze doğru gelmeye başladığımızda Arapçanın üzerindeki yük biraz Latin harflerine geçiş ile birlikte Türkçeye geçmiştir. Günümüzde Türkiye ve Türk dünyasının birçok yerinde Latin harfleri yerini almıştır.

Ama sadece Türkçe Latin harfleri ile kültürümüzü yaymak yeterli olmayabilir bunun yanında İran Azerbaycan'ı Afganistan ve Doğu Türkistan'daki soydaşlarımız için de Arapça geçerlidir. Bunun yanında Irak'ta yaşayan Türkmenlerin kendilerini Türkiye'ye ve dünyaya tanıtmada Latin harflerini kullanmaları günümüzde gerekli bir ihtiyaç olduğu da söylenmiştir.

Okuma beceri alanında insanları okumaya karşı sevdirmeli ve insanların günlük yaşantılarındaki mücadeleleri ve teknolojinin ağır baskısı altında bireylere kitap okuma alışkanlığını kazandırmalıyız. Türkmen okullarda da öğrencilerin okumayı alışkanlık hâline getirmesi için çeşitli çalışmalar yapılmalı bunun yanında Türkiye'de doktora ve yüksek lisans olarak öğrenim gören öğrencilerin olduğu ve ortaöğretim kurumlarının da dâhil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bir başka görüşe göre de Türkmen ailelerin kendi imkânları ile çocuklarının Türkiye'de iyi bir eğitim alması için çaba gösterdikleri ve Türkmen kültürünün gelişmesi ve gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması için faydalı olacağı Türkmen okullarında eğitim gören çalışkan öğrencilerin burs ve teşvikler ile Türkiye'de üst düzey eğitim kurumlarında burslu olarak eğitimlerini tamamlamaları, Latin harflerini, Türkiye Türkçesini iyi bilen ve kullanabilen nesillerin ortaya çıkması için önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu sayede Irak Türkmenleri ve Türkiye arasındaki bağlar güçlenecek ve sağlam temeller ile geleceğe ulaşacaktır.

Türkiye'de eğitim alarak Türkiye Türkçesini çok iyi derecede öğrenen bireyler artık geleceğin medya okuryazarları olacaktır. Türkçeyi en iyi şekilde öğrenen ve basında da gerektiği gibi kullanan nesiller Türkmen dil ve kültür yapısını geleceğe güçlenerek taşıyacağı anlatılmıştır (Saatçi, 2019b).

Irak'ta yaygın eğitimde kullanılan Türkçe kaynaklar

Türkmen coğrafyasının geniş ve zengin geçmişi ile basınında önemli ve yaratıcı birçok gazeteci ortaya çıkarmış, Irak'ın siyasi ve sosyokültürel yaşamında önemli bir yer edinmiştir. Türkmenlerin basın mücadelesinin en önemli merkezlerinden biri Kerkük'tür. 24 Şubat 1911 yılında neredeyse bir asır önce "Havadis" adlı tamamı Türkmence ilk gazete yayın hayatına başlar. Havadis gazetesinde başyazar olarak bu duruma liderlik eden Türkmen basının babası olarak kabul edilen Türkmen Ahmet Medeni Kutszade'dir (Abdulkerim, 2006). Kerkük'te ilk basılan kitap ise Vesila Hüsna'dır. Bu kitaba can veren kişi ise Ahmet Kutsi Efendi'dir. (Kerküklü, 2006).

Irak coğrafyasında Osmanlı Dönemi'nde gazete ve dergi olarak elliden fazla yayın olduğu bilinmektedir. Kraliyet yönetimi zamanında ise Türkçe olarak gazete ve dergilerin yayınlanması durumu gündeme gelmiştir. Cumhuriyet ve Baas Partisi döneminde içinde

bulunulan şartlara göre iktidarın bilgisi dâhilinde iki dergi ve bir gazete basın yayın hayatını sürdürmüştür. Irak Devrim Komite Konseyi'nin 24 Ocak 1970 tarihinde 89 no'lu kararı ile “Yurt Kardaşlık ve Birlik Sesi” başlığı altında ileri gelen aydınların önemli çalışmaları sayesinde Türkmenlere tanınan kültürel haklar Bağdat'ta yayımlanmıştır.

Irak'ın kuzeyindeki güvenlik bölgesinde 1991 yılında gazete ve dergi alanında büyük bir gelişim meydana gelmiştir. Yirmiye yakın gazete ve dergi yayınlanmıştır. Yurt ve Doğu gibi yayınların ortaya çıkması ile birlikte Irak Türkmen basınının dönüm noktası olmuştur (Küzeci, 2009)

İlk olarak Doğu ve ardından Türkmen, Gökbörü, Bağımsız ve Türkmeneli vb. yayınların devam etmesi Saddam rejiminin yıkılmasının ardından da Türkmen basınının ne kadar verimli olduğu ortaya çıkmıştır. Irak'ın içinde bulunduğu durumu dünyaya duyurmak için Arap halkından Türkmen halkına herkes basın yayın yolunu kullanmaya çalışmıştır. Özellikle Irak'ın kuzeyinde Türkmen basını önemli bir yer edinmiş ve yeni kurulan Türkmen partileri basın yayın olarak eşitli gazete ve dergiler yayınlamışlardır. Bu sayede yerel yetkililerin dikkati çekerek onlardan olumlu katkılar alınmıştır. Türkmen Kültür Müdürlüğünün oluşturulması ve kültür bakanlığına bağlanması ve bu hareketlilik doğrultusunda uzun zamandan beri Barış adlı yayın organı olmuştur (Halife, 2003). Barış adlı yayın organı Türkmen Kültürünü en iyi şekilde temsil eden ve diğer kültürler ile iş birliği hâlinde olan bir yayın organı olarak farklı kültürlerle kaynaşp gelişmiştir (İlhanlı, 2006).

Türkmen basınının en önemli özellikleri içinde Irak basını gibi görüş bildiren bir misyonunun olmasıdır. Bazen edebiyatçılar, yazarlar ve gazeteciler birbirlerini eleştiren yazılar ortaya koymaktadırlar. Kimi zamanda ülke içinde bulunduğu durumları eleştirel şekilde ifade eden yazılarında hayat bulduğu ama yargıya intikal ettiği durumlar olmuştur. Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesi ile birlikte olumsuz durumdan kurtulmak sağlıklı bir şekilde basın yayın organlarını kullanarak Türkmen kültürünün zenginliği ve içinde bulunulan durumu yüzün üzerindeki Türkçe yayınlar ile dünyaya duyurulmasına vesile olmuşlardır. Türkmenlerin bilinen uzun süreli gazete yayın organları; Altinköprü, El-Wefa, Aksu, Türkmeneli, Tercüman Şafak, Türkmen Times, Kala ve Karar gazeteleridir (Küzeci, 2009).

Türkmen dergilerinden bilinenleri Türkmen Dili, Barış, Kardaşlık, Kerkük ve Sümer'dir. Yurt dışında faaliyet gösteren dergiler Kerkük Vakfı'nın yayın organı olarak Kardaşlık, Malatya'da Ortadoğu'da Kerkük, bunun yanında İstanbul derneğinin çıkarmış olduğu Altinköprü ve Türkmen Bohçası'dır.

Güncel olarak kullanılan web siteleri olarak www.kerkukgazetesi.com, www.bizturkmeniz.com, www.iragiyooun.com, www.kerkuk.net, www.kerkükfeneri.com'dur (Küzeci, 2009).

Yaygın eğitimde kullanılan diğer gazetelerden bazıları şunlardır: Sadık, Telafer, Kurtuluş, Babagürgür, Türkmen Yolu, Kardeşlik Yolu, Havadis, Ayna, Adalet Ufuk, Pınar, Kerkük İncileri, Son Şiir, Barış, Türkmen Dili, Yurt, Atabek, Kurtuluş, Türkmen Şanı, Doğru, Işık, Vatan, Türkmen Sesi, Kerkük Sesi, Hedef, Kültür (Küzeci, 2009).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma modeli

Bu tez çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma belli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymayı amaçlandığından durum çalışması deseniyle örülmüş, var olan bir durumun tek başına analiz edilip bütüncül şekilde betimlenmesi yapılacağından bütüncül tek durum çalışması şeklinde desenlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2016) daha önce üzerinde fazla durulmayan konuların gün yüzüne çıkarılması için bütüncül tek durum desenin kullanılabilir olduğunu anlatır. Bu bilgiler ışığında tez konusu ve analizler bu desenle örtüşmektedir

Katılımcılar

Araştırmaya Kerkük ve Bağdat Türk Kültür Merkezlerinde öğretici olarak görev yapan bireyler gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin yüz yüze röportaj esnasında verdikleri yanıtlar ses kaydına alınmış, daha sonra katılımcıların sözleri yazıya aktarılmıştır. Yapılan bu araştırmanın çalışma grubunu dil eğitimi alanında uzman 9 eğitimci oluşturmaktadır. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Görüşmeler esnasında katılımcılara kimlerle görüşülebileceği sorulmuş ve örnek bu şekilde büyümüştür.

Eğitimcilerin meslekleri; emekli Fransızca öğretmeni, öğretim görevlisi, Irak Türkleri Kültür ve yardımlaşma dernek Başkanı, Türkmeneli vakfı daire Başkanı, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) personeli, emekli Türkmeneli Kültür Merkezi Başkanı, - Emekli TC Tarım Bakanlığı personeli ve emekli Türkçe öğretmeni şeklindedir. Araştırmaya katılan bireyler ile yüz yüze görüşme yapılmıştır izinleri dâhilinde ses kaydına alınmış.

Veriler bireylerle 2020 Mayıs ve Kasım ayları arasında İstanbul, Ankara, İzmir, Mersin ve Isparta illerine gidilerek yüz yüze görüşme yapılarak alınmıştır. Sadece tek bir bireyle internet üzerinden online olarak görüşme yapılmıştır

Veri toplama aracı

Araştırma kapsamında katılımcılarla bire bir görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formlarında

önceden belirlenen sorular bulunur. Ancak bu sorular görüşme sürecinde esnetilebilir (Merriam, 2018). Formda aşağıdaki sorular yer almıştır:

Kerkük Türk Kültür Merkezi kurulurken Irak Türkmenlerinin kültür merkezine bakış açıları nasıldı?

Kerkük Türk Kültür Merkezinde Irak Türkmenlerine yaygın eğitim öğretim ile öğretilen Türkiye Türkçesinin okuma becerisi üzerine etkisi neydi?

Türk Kültür Merkezinde Türkçe öğretiminde yaşadığınız sıkıntılar nelerdi?

Irak Türkmenleri Türk Kültür Merkezleri açılmadan önce Türkçeyi hangi şartlarda öğrenmekteydi. Bu süreçte Türkçe Latin harfli yazılan kitap dergi ve gazete gibi dokümanları nasıl temin ediliyordu?

Türk Kültür Merkezinde Irak Türkmenlerine yaygın eğitim öğretim ile öğretilen Türkiye Türkçesinin yazma becerisi üzerine etkisi neydi?

Türk Kültür Merkezinde Irak Türkmenlerine yaygın eğitim öğretim ile öğretilen Türkiye Türkçesinin okuma becerisi üzerine etkisi neydi?

Türk Kültür Merkezinde Irak Türkmenlerine yaygın eğitim öğretim ile öğretilen Türkiye Türkçesinin konuşma becerisi üzerine etkisi neydi?

Türk Kültür Merkezinde Irak Türkmenlerine yaygın eğitim öğretim ile öğretilen Türkiye Türkçesinin dinleme becerisi üzerine etkisi neydi?

Günümüzde de Irak Türkmenlerine yönelik Türk Kültür Merkezleri sizce gerekli midir? Gerekli ise ne gibi yeniliklerle açılmalıdır?

Bağdat ve Kerkük'te kurulan Türk Kültür Merkezlerine Türkmenler haricinde bu şehirlerde yaşayan diğer toplulukların da Türk Kültür Merkezlerine yaklaşımı ve bakış açıları nasıldı?

Bağdat'ta ve Kerkük'te Türk Kültür Merkezlerinde Türkçe eğitiminin öğretiminde kullanılan metotlar yeterli miydi?

Türk Kültür Merkezlerinde faaliyetler nasıl icra ediliyordu?

Bağdat ve Kerkük şehirlerinde kurulan Türk Kültür Merkezleri, Türkmenlerin yaşamış olduğu Musul ve Erbil'de kurulmamasının nedeni nedir?

Verilerin analizi

Araştırma kapsamında 9 kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşme sonucunda toplanan bilgiler Microsoft Office Word programına metin olarak aktarılmıştır. Sonrasında her soru için katılımcıların verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Verilen yanıtlar kategorilere (**tema**) ve alt kategorilere (**kod**) göre gruplandırılmıştır. Sonrasında kodlara verilen yanıtlar sayılmış ve hangi katılımcının hangi koda ilişkin yanıt verdiği not edilmiştir. Kodlara ilişkin verilen yanıtların sayıları tablo hâlinde sunulmuş olup kodlara verilen yanıtlardan örnek alıntılar tabloların altında sunulmuştur ve ilgili koda ilişkin yanıtlar koyu punto olarak işaretlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların “Kerkük Türk Kültür Merkezi Kurulurken Irak Türkmenlerinin Kültür Merkezine Bakış Açıları Nasıldı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Tema	Kod	F
Millî değerler	Toplumun beklentisinin karşılanması	5
	Millî - kültürel duygulara hitap etmesi	4
Öğrenmeye katkı	Türkçe öğrenme açısından yararı	4
	Kitap kaynağının fazla olması	2
	Sanatsal faaliyetlerin olması	1
	Türkmenler arası iletişimin artmasını sağlaması	1

Araştırmaya katılanların 5’i bölgedeki Türkmen toplumun Türk Kültür Merkezi’nin açılmasına yönelik beklentisi olduğunu belirtirken 4’ü merkezin açılmasının millî - kültürel duygulara hitap ettiğini belirtmektedir. Merkezin öğrenmeye katkısına ilişkin katılımcıların 4’ü Türkçe öğrenme açısından yararlı olmasını, 2’si kitap kaynağının fazla olmasını, 1’i sanatsal faaliyetlerin fazla olmasını, 1’i Türkmenler arası iletişimin artmasını sağlamasını öğrenmeye katkısı açısından değerlendirmektedir.

Millî değerler teması “toplumun beklentisinin karşılanması” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K2 “Kerkük kültür merkezinin açılmasının Kerkük Türkmenlerinin çok memnun olduklarını, bu olayı büyük bir sevinçle karşıladıklarını ifade etti.” ifadesiyle Türk Kültür Merkezi’nin açılmasına ilişkin beklentilerinin olduğu ve bunun karşılanmasının kendilerini mutlu ettiğini belirtirken, K8’de “O tarihlerde Irak Türklerinin heyecanlarının dorukta olduğunu, bu yapılanları büyük bir sevinç ile karşıladıklarını, her Türkmen’in Kerkük ve çevresindeki ilçe, kasaba ve köylerden Türk Kültür Merkezine Türkçe eğitim yapmak için akın akın geldiklerini beyan etmiştir.” benzer ifadelerle memnuniyetlerini ifade etmektedir.

Millî değerler teması “millî – kültürel duygulara hitap etmesi” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K1 “Kerkük Türk Kültür Merkezi kurulması teklifinin Kerkük Türklerinden geldiğini, onların baskısıyla Kerkük’te bir kültür merkezinin açıldı. Yılların rüyası hakikat oldu bayrağın

orada dalgalanması Türkçenin rahat konuşulduğu, öğretildiği bir yer olması bakımından Irak Türkleri sevinçle karşıladıklarını ve bu dönemi bayram olarak kutladıklarını belirtti” ve K3 “Türkmen toplumunun bu kültürel ve dil çalışmasına yoğun ilgi gösterdiğini belirtti. Yediden yetmiş bütün Türkmenlerin bu kurslara katıldıklarını, bu ilgilerinin de ileriki safada pratiğe dönüştürmeyi başardıklarını, kültür, edebiyat ve sanat ile bağlantılı eğitim veren merkezin kısa bir sürede geniş bir Türkmen genç kitlesine ulaşmayı sağladıklarını belirtmektedir. Halkın bakışının olumlu olarak değerlendirildiğini kaydetmişlerdir” ifadeleriyle Türk Kültür Mektezi’nin açılmasının millî duygular ile kültürel duygularına hitap ettiğini belirtmektedir.

Öğrenmeye katkı teması “Türkçe öğrenme açısından yararlı” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K1 “Kerkük Türk Kültür Merkezi kurulması teklifinin Kerkük Türklerinden geldiğini, onların baskısıyla Kerkük’te bir kültür merkezi açıldı. Yılların rüyası hakikat oldu bayrağın orda dalgalanması Türkçeyi rahat konuşulduğu öğretildiği bir yer olması bakımından Irak Türkleri sevinçle karşıladıklarını ve bu dönemi bayram olarak kutladıklarını belirtti” ve K5 “Türk Kültür Merkezinin Kerkük’te açılmasının Irak Türkleri ana dili Türkçeyi ve Türk kültürünün unutulmaması açısından çok sevindirici durum olduğunu, özellikle Türkmenlerin böyle merkezlerden kendi ana dillerini öğrenmeleri için önemli bir fırsat doğduğunu belirtmektedir. Dikta rejimin ne kadar baskılı bir dönemine rast gelse bile Kültür Merkezine kaydolan Türkmenlerin sayılarının bir hayli çok olduğu, önceleri eğitimin bir iki sınıftan başladığını, daha sonra da sekiz sınıfa kadar çıktığını söylemiştir” ifadeleriyle Türk Kültür Merkezinin Türkçe öğrenme açısından katkısının olduğunu ve bu nedenle merkeze yönelik bir talep olduğunu belirtmektedir.

Öğrenmeye katkı teması “kitap kaynağının fazla olması” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K4 “Merkezin Kerkük’te kurulmasının bölgede çoğunluğu oluşturan Türkmenlere büyük moral ve heyecan verdiğini, onlarca yıl hasret kaldıkları Türk bayrağını sadece görmek için bile insanların kültür merkezinin yakınından veya bulunduğu sokaktan geçtiklerini, Türkmenlerin “Türkiye bizi unutmamış” şuuruyla mücadelelerini daha da güçlendirdikleri ve cesaret kazanarak teşkilatlandılar. O dönemde Kerkük’te Türkmen kültürünün, sanatının ve Türkçe dilinin kullanılması hususunda kültürel ve dilsel bir patlamanın yaşandığını, gençliğin Türkçe dil ile millî bilinç sahibi olmalarında önlerinin açıldığı. Ayrıca, merkezin zengin kütüphanesi soruya cevap veren Mustafa Ziya hoca da dâhil olmak üzere birçok edebiyatçının yetişmesine sebep olduğunu. Kültür Bakanlığının yayınladığı “1000 temel eser” kitap serisi, Tercüman Gazetesi’nin yayınladığı “100 Temel eser” serisi kitapları, Ziya Gökalp’ın kitapları,

Atsız'ın roman ve şiirleri, Nihat Sami Banarlı'nın 3 ciltlik Türk Edebiyatı eserleri, Ömer Seyfettin'in hikâyeleri, Dede Korkut masalları, Dîvânu Lugâtî't-Türk, büyük şairlerin şiir divanları gibi değerli eserlerin yanında birkaç gün gecikmeli olsa bile günlük gazete ve dergiler, ülkücü camianın Devlet ve Ortadoğu gazeteleri, Töre ve Orhun dergileri gibi yayınlarını bir değil defalarca okuduklarını, kütüphane sorumlusu olan Sn. Tarık Çuhacı'nın kitap tavsiyelerinin gençleri yönlendirmede büyük rol oynadığını belirtmiştir" ve K6 "O yıllarda Kerkük'teki kurslara çok büyük bir ilgi olduğunu da belirtmiştir. Çocukların ve gençlerin merkezin kütüphanesinden yararlandıkları, müzikle ilgilenen bazı Türkmen gençlerinin burada topluluklara konserler verdikleri, hatta 23 Nisan, 19 Mayıs gibi millî bayramlarda kutlama törenleri yaptıklarını, yapılan bu törenlere Kerküklü Türklerin çok ilgi gösterdiklerini, bu törenlerde genellikle şiirler okunduğu, çeşitli yarışmaların yapıldığı, tiyatro oyunlarının sergilendiği ve şarkıların söylendiği Kerkük Türk Kültür Merkezi o yıllarda Türk kültürünün yaşatan ve geliştiren bir kurum olduğunu adına yakışır bir şekilde gösterdiğini" ifadeleriyle Türk Kültür Merkezi'nin kitap sayısı açısından kişilere yeterli kaynak sunduğunu belirtmektedir.

Öğrenmeye katkı teması "sanatsal faaliyetlerin olması" ve "Türkmenler arası iletişimin artması" yanıtlarına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K6 "O yıllarda Kerkük'teki kurslara çok büyük bir ilgi olduğu, çocukların ve gençlerin merkezin kütüphanesinden yararlandıkları, müzikle ilgilenen bazı Türkmen gençlerinin burada topluluklara konserler verdikleri, hatta 23 Nisan, 19 Mayıs gibi millî bayramlarda kutlama törenleri yaptıklarını, yapılan bu törenlere Kerküklü Türklerin çok ilgi gösterdiklerini ve bu törenlerde genellikle şiirler okunduğu, çeşitli yarışmaların yapıldığı, tiyatro oyunlarının sergilendiği ve şarkıların söylendiği belirtilir. Kerkük Türk Kültür Merkezi o yıllarda Türk kültürünün yaşatan ve geliştiren bir kurum olduğunu adına yakışır bir şekilde gösterdiğini" ifadeleriyle Türk Kültür Merkezi'nin sanat faaliyetlerinin yapıldığı bir yer olduğunu belirtirken, Ö9 "Kerkük'te Türk Kültür Merkezinin açılışı ve faaliyete geçmesi ile birlikte özellikle 15-20 yaş arası gençler arasında sosyal dayanışma, tanışma ve haberleşme açısından çok etkili olduğu, merkeze gençlerin dışında dönemin tanınmış güvenilir simaları ve hocalarının da gelerek gençlere moral ve motivasyon verdiklerini, bu durumun değişik bölgelerden gelen Türkmen gençleri arasında saygı ve sevgi bağlarını güçlendirdiğini, bu durumun yansıması olarak da Irak Türkmenlerinin merkeze bakışı ve yaklaşımı halk arasında merkeze olan güveni sağladığını, en muhafazakâr ailelerin, hatta baskı altında olan ailelerin dahi çocuklarının merkeze gitmelerine karşı çıkmadıkları bu durumun Türkmen olmayan toplulukları dahi merkeze olan sempati ile

bakmalarını teşvik ettiğini” ifadeleriyle Türk Kültür Merkezi’nin bölgedeki Türkmenler arası iletişimin artmasına katkı sağladığını belirtmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların “Kerkük Türk Kültür Merkezinde Türkçe Öğretiminde Yaşadığınız Sıkıntılar Nelerdi?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Tema	Kod	F
Sorun yok	Sorun yaşamadım	3
Siyasi – sosyal sorunlar	Siyasi sorunlar	4
	Sosyal sorunlar	3
Merkezin yapısı	Merkezin fiziki koşulları yetersiz	2
	Merkezin kitap - yayın sayısı yetersiz	2
Alfabe	Alfabeye alışma sorunu	1

Araştırmaya katılanların 3’ü Türk Kültür Merkezi’nde Türkçe öğretimi sürecinde sorun yaşamadığını belirtirken, 4’ü siyasi sorunlar yaşadığını, 3’ü sosyal sorunlar yaşadığını belirtmektedir. Katılımcıların 2’si merkezin fiziki koşullarına yetersiz olduğunu, 2’si merkezin kitap – yayın sayısının yetersiz olduğunu belirtmekte ve 1 katılımcı alfabeyle alışma sorunu olduğunu belirtmektedir.

Sorun yok teması “sorun yaşamadım” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K5 “Kendisinin çok sıkıntı yaşamadığını, bilakis kültür merkezinde derslerin dışında kültürel aktivitelerinde yapıldığını, şiir yarışmaları düzenlediklerini, Türkmen hanımların bazı el işleri, resim atölyesi vs. aktivitelere katıldıkları bu aktivitelerinde Türkmenler arasında öğrenmeyi daha çok teşvik ettiği, ayrıca merkez de bulunan kütüphaneler vasıtasıyla öğrencilerin geniş bir şekilde Türk kültürüne vakıf olma şansının arttığını, bu durumun özellikle edebiyata meraklı öğrenciler için çok iyi bir fırsat olduğunu belirtmiştir”, K6 “Annesinin Türkiye Türk’ü olduğundan evlerin de zaten Türkiye Türkçesi konuştuklarını, bu yüzden kendisinin Latin harfli Türkçe okuma yazmayı çok çabuk kavradığını, öğrenmede ve yazmada hiçbir zorluk çekmediğini beyan etti” ifadeleriyle Türk Kültür Merkezi’nde Türkçe öğretimi sırasında sorun yaşamadığını belirtmektedir.

Siyasi - sosyal sorunlar teması “siyasi sorunlar” ile “sosyal sorunlar” yanıtlarına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K1 “Irak hükûmetinde gerçek bir sosyal devlet anlayışı olmadığı için siyasi ve sosyal pek çok problem ile karşılaştıklarını, bu sorunları yapmış oldukları diyalog ile rahatlıkla çözdüklerini”, K2 “Genel olarak sıkıntıların Iraktaki mevcut dikta rejimi tarafından merkeze eğitime giden Türkmenleri isim isim tespit ettiklerini, bu durumun Türkmenler arasına sözde Turancılık, Mit Casusu olarak suçlamalarından endişe ettiklerini”, K8 “Sıkıntıların çok büyük

olduğu, Baas rejimin güvenlik elemanlarının Kültür Merkezine kayıt yapan her Türkmen'i takip ederek taciz ettikleri, bu amaç içinde güvenlik elemanlarının yanı sıra bir sürü istihbarat ajanlarını yetiştirdikleri ve sonuç olarak merkeze yazılan tüm Türkmenlerin ileriki zamanlarda rejimce tutuklanıp işkenceye tabi tutuldukları, hatta birçoğunun Turancılıkla suçlanarak idam edildikleri veya müebbet hapis ile cezalandırıldıkları” ifadeleriyle siyasal ve sosyal yaşam anlamında sorunlar yaşadıklarını belirtmektedir.

Merkezin yapısı teması “fiziki koşulları yetersiz” ile “merkezin kitap – yayın sayısı yetersiz” yanıtlarına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K7 “Merkeze gazete ve dergi yanında yeni kitapların yetişmemesi bizleri derinden üzmüştü. Ayrıca, merkezin odaları bile yeterli değildi” ifadesiyle Türk Kültür Merkezinde yayın sayısının yetersiz olduğunu ve merkezin fiziki koşullarının yetersiz olduğunu belirtirken, K4 “Türkmenlerin Türkçe öğreniminde devam eden diğer bir sıkıntının da yerli ağzın yazı diliyle karıştırıldığını ve bu durumun ortadan kalkması için çok fazla Latin harfli Türkçe kitap, gazete, dergi okumaları ve dinlemeleri gerektiğini, bir başka sıkıntının ise piyasada ve evlerde yeterli sayıda Türkçe yayının bulunmaması olduğu, öğrenim esnasında tüm öğrencilerle birlikte çok sıkıntı yaşadıklarını, en büyük sıkıntının güvenlik problemi olduğunu, Baas Partisi emniyet elemanlarının Merkez’in bulunduğu sokak başlarında Türkmen öğrencilerinin çıkışlarını beklediğini, merkezden çıkan öğrencileri tehdit ve taciz ederek caydırmaya çalıştıklarını ve akabinde tartakladıkları ve dövdükleri öğrenciler olduğunu söylemiştir” ifadeleriyle piyasada da yeterli sayıda kitap gibi yayınları bulamadıklarını belirtmektedir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılanların “Irak Türkmenleri Türk Kültür Merkezleri Açılmadan Önce Türkçeyi Hangi Şartlarda Öğrenmekteydi. Bu Süreçte Türkçe Latin Harfli Yazılan Kitap Dergi ve Gazete Gibi Dokümanları Nasıl Temin Ediliyordu?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Tema	Kod	F
Türkçeyi nasıl öğreniyor	Sınırlı sayıdaki kitapları - yayınları okuyarak	7
	Siyasi baskı altında zor öğreniliyordu	2
	Türkçe radyo dinleyerek	2
	Müzik dinleyerek - film izleyerek	1
Eğitim dokümanlarını nasıl temin ediyor	Türkiye'den gelen turistler, öğrencilerin, çalışanların getirdiği yayınlardan	5
	Elden ele dolaşan yayınlardan	4
	Sınırlı sayıdaki basılı yayınlardan	3
	Kütüphaneden	1

Araştırmaya katılanların 7'si sınırlı sayıdaki kitapları - yayınları okuyarak Türkçe öğrendiğini belirtirken, 2'si siyasi baskı altında zor öğrenildiğini, 2'si Türkçe radyo dinleyerek

öğrenildiğini, 1'i müzik dinleyerek - film izleyerek öğrenildiğini belirtmektedir. Araştırmaya katılanların 5'i Türkiye'den gelen turistler, öğrenciler ve çalışanların getirdiği yayınlar sayesinde Türkçe öğrendiğini belirtirken, 4'ü elde ele dolaşan yayınlardan öğrendiğini, 3'ü sınırlı sayıdaki basılı yayınlardan öğrendiğini, 1'i kütüphaneden edindiği kaynaklarla öğrendiğini belirtmektedir.

Türkçeyi nasıl öğreniyor teması “sınırlı sayıdaki kitapları - yayınları okuyarak” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K3 “Türkçeyi Kardeşlik dergisinden ve elden ele dolaşan Latin harfleriyle yazılan kitapları okuyarak kendi kendilerine öğrendikleri, Iraktaki Baas diktasının 1970-1971 yılları arasında açılan Türkçe okullarda Türkçeyi Arap harflerle öğretmeye başladıklarını. Daha sonra da okulları kapatıp eğitimi tamamen Arapçaya çevirdiklerini”, K5 “Öncelikle dikta rejim tarafından Türkçe Latin harfleriyle okumanın yasaklandığını, her kimde kitap ve dergi bulunmuş olsaydı, bu yüzden ortalama 7 yıl hapis cezası aldığını, piyasada Latin alfabeyle yazılan Türkçe kitabın hiç olmadığını, bu durumun Türkiye’den Irak’a veya körfez ülkelerine ticaret yapan veya mal taşıyan bazı tır şoförler tarafından kaçak olarak getirilen Türkçe kitap ve dergi elde edebildiklerini, Türk Kültür Merkezinin Kerkük’te açılması ana dili Türkçeyi öğrenmek için Türkmenler açısından büyük bir fırsat olduğunu ve bu sayede elde edilen destekleyici Türkçe öğrenim kitaplarının çok yararlı olduğunu söylemiştir”, K9 “Merkez açılmadan önce Türkçe Latin harfleri ile yazılı kitap ve gazete bulmanın zor olduğunu ve bulundurmanın da sakıncalı bir olduğunu, buna benzer bir doküman bulundurmamak ve paylaşmanın çok tehlikeli olduğunu, buna rağmen yine de Türkiye’de eğitim gören Türkmen öğrencilerin veya Türkiye’ye seyahate giden Türkmenlerin saklı olarak getirdikleri Türkçe gazete ve magazin dergileri ve bazı kitaplar elden ele Türkmenler arasında dolaştığını. Herkesin Türkçe yazılan kitap, dergi ve gazetelerden bir şeyler öğrenmeye çalıştıklarını, Türkmenler için çok değerli ve paha biçilmez bu tür mecmuaların neredeyse mukaddes kitap gibi saklanılır, onlar gibi muhafaza ettiklerini söyledi” ifadeleriyle Türkçe öğrenmek için sınırlı sayıda, hatta hiç yayın bulamadıklarını ve bulabildikleri zaman onlar için çok değerli olduğunu, bulabildikleri yayınlardan öğrenmeye çalıştıklarını belirtmektedir.

Türkçeyi nasıl öğreniyor teması “siyasi baskı altında zor öğreniliyordu” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K3 “Türkçeyi Kardeşlik dergisinden ve elden ele dolaşan Latin harfleriyle yazılan kitapları okuyarak kendi kendilerine öğrendikleri, Iraktaki Baas diktasının 1970-1971 yılları arasında açılan Türkçe okullarda Türkçeyi Arap harflerle öğretmeye başladıklarını, daha sonra

da okulları kapatıp eğitimi tamamen Arapçaya çevirdiklerini” ifadesiyle Türkçe öğrenme aşamasında siyasi baskı altında kaldıklarını belirtmektedir.

Türkçeyi nasıl öğreniyor teması “Türkçe radyo dinleyerek” ve “müzik dinleyerek - film izleyerek” yanıtlarına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K4 “Irak Türklerinin Türkiye’yle ilişkilerini hiçbir zaman kesmedikleri, evlerinde sürekli Türkiye’nin sesi radyosu dinlediklerini, kendi evlerinde Bağdat Arapça radyosunun hangi frekansta olduğu bile bilinmediğini”, K6 “Bu merkezlerin açılmadan önceki durumu pek hatırlamadığını ancak babasından duyduklarına göre 30’lu, 40’lı yıllarda Kerkük’teki bazı kıraathanelerde Türkçe gazete ve dergiler bulundurulduğunu, evlerinde TRT-Türkiye’nin Sesi Radyosu dinlediklerini, bir komşuları olan Ahmet isimli kişinin öğretmen olduğunu, kandil gecelerinde TRT’den Türkçe Mevlit dinlediğini, onun oğlu Şahap ağabey isimli kişinin ise Türkçe müzikle ilgilendiğini, kendisi Türkiye’ye gidip gelenlerden o yıllardaki POP şarkıcılarının kasetlerini getirttiğini ve kendilerine de bir kopya ederek verdiğini, bazen sinemalara Türk filmleri geldiği ve ailece sinemaya gittikleri ve günlerce o filmleri konuştuklarını söyledi” ifadeleriyle Türkçe radyo yayınları dinleyerek, müzik dinleyerek, film izleyerek dil öğrenmeye çalıştıklarını belirtmektedir.

Eğitim dokümanlarını nasıl temin ediyor teması Türkiye’den gelen turistler, öğrencilerin, çalışanların getirdiği yayınlardan”, “elden ele dolaşan yayınlardan” ve “Sınırlı sayıdaki basılı yayınlardan” ve yanıtlarına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K3 “Türkçeyi Kardeşlik dergisinden ve elden ele dolaşan Latin harfleriyle yazılan kitapları okuyarak kendi kendilerine öğrendikleri”, K4 “Türkiye’den dönen turistlerin ve izne gelen öğrencilerin yanlarında mutlaka elbiseler arasında gizledikleri Türkçe Latin harfli kitaplar getirdiklerini, bu kitapların elden ele dolaşarak okunduğunu”, K5 “Piyasada Latin alfabeyle yazılan Türkçe kitabın hiç olmadığını ve bu durumun Türkiye’den Irak’a veya körfez ülkelerine ticaret yapan veya mal taşıyan bazı tır şoförler tarafından kaçak olarak getirilmesiyle Türkçe kitap ve dergi elde edebildiklerini”, K8 “Yeni Latin harflerinde basılan kitap ve gazetelerin Türkiye’de eğitim gören Türkmen öğrenciler ve Türkiye’ye seyahat eden Türkmenler tarafından yurda gizli olarak girişinin sağlandığı”, K9 “Merkez açılmadan önce Türkçe Latin harfleri ile yazılı kitap ve gazete bulmanın zor olduğunu ve bulundurmanın da sakıncalı bir olduğu, buna benzer bir doküman bulundurmak ve paylaşmanın çok tehlikeli olduğu, buna rağmen yine de Türkiye’de eğitim gören Türkmen öğrencilerin veya Türkiye’ye seyahate giden Türkmenlerin saklı olarak getirdikleri Türkçe gazete ve magazin dergilerinin ve bazı kitapların elden ele Türkmenler arasında dolaştığını, herkesin Türkçe yazılan kitap, dergi ve gazetelerden bir şeyler öğrenmeye çalıştığını” ifadeleriyle Türkiye’de eğitim gören öğrenciler, turizm amaçlı

bölgeye Türkiye’den gelenler veya nakliye işi yapanlar tarafından ülkeye Türkçe yayınlar getirildiğini ancak bunların getirilmesi yasak olduğu için kaçak yollarla ülkeye sokulduğunu belirtmektedirler.

Eğitim dokümanlarını nasıl temin ediyor teması “Kütüphaneden” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K7 “Türk Kültür Merkezi açılmadan önce Türkçe Latin alfabesi ile yazılan kitap, dergi ve gazeteleri toplayan ‘Amanç kütüphanesi’ isimli bir yerin olduğunu, kütüphanenin sahibinin M. Habib Sevimli isimli bir Türkmen olduğunu, bu kütüphaneden aldıkları kitaplar ve dergilerin hâlâ kendisinde bulunduğunu, bunlardan Türk kültürü dergisi ve Kerkük’te ilk kitap 1950 yılında Latin alfabesiyle basılan ‘Kerkük Horyat ve Manileri’ isimli eserin olduğu ve eserin yazarının da M. Habib Sevimli olduğu” ifadeleriyle bir kütüphane aracılığıyla Türkçe yayınları elde edebildiğini belirtmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılanların “Türk Kültür Merkezinde Irak Türkmenlerine Yaygın Eğitim Öğretim İle Öğretilen Türkiye Türkçesinin Yazma, Okuma, Dinleme, Konuşma Becerileri Üzerine Etkisi Neydi?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Tema	Kod	F
Yazma becerisi	Türkçe yazma becerilerinin gelişimi	7
Okuma becerisi	Türkçe okuma becerilerinin gelişimi	7
Konuşma becerisi	Türkçe konuşma becerilerinin gelişimi	4
	Türkçe konuşmaya isteği arttırmaktadır	4
	Yetişkinler için yeterli verimlilikte değil	2
Dinleme becerisi	Türkçe dinlemeye isteği arttırmaktadır	3
	Türkçe dinleme becerilerinin gelişimi	3
	Türkçe dinleme becerisine etkisi yok	1

Araştırmaya katılanların 7’si Türk Kültür Merkezi’nde verilen eğitimin Türkçe yazma becerisinin gelişimine olumlu etki yaptığını, 7’si okuma becerisine olumlu etki yaptığını belirtmektedir. Konuşma becerisine ilişkin katılımcıların 4’ü verilen eğitimin konuşma becerisinde gelişime katkı sağladığını, 4’ü Türkçe konuşmaya isteği artırdığını, 2’si ise yetişkinler için yeterli verimlilikte olmadığını belirtmektedir. Dinleme becerisine ilişkin katılımcıların 3’ü verilen eğitimin Türkçe dinleme becerisini artırdığını, 3’ü Türkçe dinlemeye isteği artırdığını, 1’i ise Türkçe dinleme becerisine etkisi olmadığını belirtmektedir.

Yazma becerisi teması “Türkçe yazma becerilerinin gelişimi” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K1 “Öğrencilere kültür merkezinde sık sık ev ödevi verildiği, tahtaya öğrencileri kaldırıp cümleler yazdırıldığı ve bu şekilde yazma becerilerinin geliştiği”, K5 “Hocaların direktifiyle takipleriyle yazılarında, kabiliyetlerinde olumlu gelişmelerin olduğunu, kendisinin

bugüne kadar okuma ve yazma becerilerinin sadece Türkçe Latin Alfabeyi Kerkük Türk Kültür Merkezinden öğrendiklerine borçlu olduklarını, iki yıllık kursun dışında eğitim görmediğini, tabii ondan sonra kendisini geliştirerek bugünlere geldiğini söylemiştir”, K7 “İkinci dönemi başarıyla tamamladıklarını, daha sonra okul arkadaşlarıyla mektuplaşma merakı doğduğunu, kendisi ve iki arkadaşı ile birlikte her gün birbirlerine mektup yazıp, ertesi gün birbirlerine teslim ettiklerini, ikinci gün ise, mektubun cevabını yazıp birbirlerine tekrar iade ettiklerini, bu sayede Türkçe Latin harfli alfabe ile okuma yazmayı ileri derecede öğrendiklerini, yaşadıkları semtteki Türkçe okuma yazma bilmeyen Türkmen arkadaşlarına da öğretmeye başladıklarını ifade etmiştir” ifadeleriyle Türk Kültür Merkezi’nin eğitimleri sayesinde Türkçe yazma becerilerinde gelişim olduğunu belirtmektedir.

Okuma becerisi teması “Türkçe okuma becerilerinin gelişimi” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K4 “Derslerde sesli okuma derslerinin yapıldığını; sesli okumalar da ki hataları öğretmenlerin düzelttiğini, ayrıca görev olarak öğretmenler tarafından verilen okudukları kitabı da anlattıklarını, Merkezde bulunan kütüphanenin katkısıyla da okuma becerilerinin iyi bir şekilde geliştiğini”, K6 “Annesinin Türkiye Türk’ü olmasının etkisiyle okumayı çok çabuk kavradığını fakat bazı arkadaşlarının okurken Kerkük şivesinin etkisini okumadan atamadıklarını, merkeze sürekli devam edenlerin mutlaka belli bir seviyede Latin harfli Türkiye Türkçesini öğrenebildiklerini, o yıllarda Türkçe kitap, dergi ve gazete temin etmenin çok güç olduğundan öğrendiklerini ne derece geliştirdiklerini tahmin edemediğini, kendisinin ailesi ile her yaz Türkiye’ye seyahat ettiğinde Türkiye’den çizgi romanlar getirdiğini, boş zamanlarında bunları okuyarak Türkçe okuma yazmasını geliştirdiğini, kültür merkezinin kütüphanesinden de bazı çocuk kitapları alıp okuduğunu, bu sayede okumayı geliştirdiğini ifade etti”, K9 “Okumanın katkısının ileri düzeyde olduğunu, kendisinin şahsen o dönemlerde Shakespeare’in Hamlet kitabını Arapça okuyacağına Atatürk’ün Nutuk kitabını Türkçe okumayı tercih ettiğini, ilk başlarda zorlandığını ama yine de okumaya devam ettiğini, merkezde eğitime başlamadan önce Arapça yazılı olan Bozkurt kitabını (Alzeabil Alağber) Arapça okumak mecburiyetinde kaldığını bu duruma çok üzüldüğünü ifade etti” ifadeleriyle Türk Kültür Merkezi’nin eğitimleri sayesinde Türkçe okuma becerilerinde gelişim olduğunu belirtmektedir.

Konuşma becerisi teması “Türkçe konuşma becerilerinin gelişimi” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K7 “Hocalarla sürekli temasta oldukları için ve arkadaşları ile sürekli Türkçe konuştukları için Türkçe terim kullanma alışkanlıklarının kişisel hayatlarına da girdiğini, buna örnek olarak da okulda matematik hocasının bir soru sorduğunu, kendilerinin de ona Türkçe

terimleri kullanarak eksi, artı, eşit diye cevap verdiklerini buna ders hocasının çok şaşırdığını ve kendilerine bunları nereden öğrendiklerini sorduğunu, ama sınıfta rejim taraftarı öğrencilerin olması nedeniyle konuyu değiştirip başka yanıtlara çevirdiklerini”, K9 “Türkçe eğitimin Türkmenler üzerinde çok büyük bir etkiye sebep olduğunu, o dönem özellikle gençlerin bazı Türkçe deyim ve kavramları günlük konuşmalarda kullanmaya başladıklarını, hatta aralarında yabancı kelime kullanmak yerine Türkçe kelime kullanma yarışına girdiklerini ve buna örnek olarak da Türkçe kelime yerine yabancı kelime kullanan kişiye 10 Irak Dinarı para ceza verdiklerini, aynı sistemi kendi aile içerisinde de kullanmaya başladığını, ayrıca ticari ve seyahat maksadı ile Irak’a gelen Türkiye vatandaşlarına karşılıksız tercümanlık ve yardım yapma gibi davranışların da Türkmenler arasına yaygınlaşmaya başladığını, özellikle nakliye amacıyla Kerkük’e gelen Türk şoförlerine yardımcı olmaya çalıştıklarını ifade etmiştir” ifadeleriyle aldıkları Türkçe eğitiminin konuşma becerilerinin gelişmesine katkı sağladığını belirtmektedir.

Konuşma becerisi teması “Türkçe konuşmaya isteği artırmaktadır” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K1 “Kerkük’te Türkmen öğrencilerin Türkçe konuştuklarını, Türkiye Türkçesinin aynısı olmasa da şive olarak biraz fark olduğunu, Kerkük kültür merkezinde öğretilen Türkçenin Türkçe kurallarına göre konuşulan bir Türkçe olduğunu, kendilerinin ve Türkçe konuşanların ilgilerinin ve arzularının büyük olduğunu, bir şey sevilerek yapılıyorsa o işte başarı oranın yüzde yüz olarak ifade etti”, K5 “Kültür Merkezlerindeki Türk hocalarla konuşmaya çok istekli olduklarını, sınıfta ve kendi aralarında Türkçe konuşmaya özen gösterdiklerini, etkinliklerde Türkçe metinler okuduklarını söyledi” ifadeleriyle eğitim aldıkları ortamda ve sosyal hayatta Türkçe konuşmaya yönelik isteklerinin arttığını belirtmektedir.

Konuşma becerisi teması “yetişkinler için yeterli değil” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K5 “Kurslara katılanların yaş ortalamalarının 18-50 arasında olduğunu, gençlerde konuşma becerisinin çok etkin olduğunu, yaşlılarda ise hâliyle bira daha az etkisi olduğunu, konu ile alakalı olarak önemli bir hususunda Irak Türkmenlerinin yaşadıkları coğrafya nedeniyle içli dışlı oldukları Arap toplumundan da bazı Arapça sözcüklerin konuşma dillerine geçmesine karşı Kültür Merkezleri sayesinde sözcüklerin öz Türkçesini öğrenme fırsatını yakaladıklarını söylemiştir” ve K6 “Irak Türkmenlerinin hiçbir zaman Türkiye Türkçesini aksansız konuşamayacağını, bunun nedeninin yöreye has ağızlarının oluşturmuş olduğu şive yapılarının Türkiye Türkçesinin incelmış fonetiğiyle bir türlü uyum sağlayamadığını, yıllar yılı Türkiye’de bulunan hemşerilerinin hâlâ aksansız konuşamadıklarının ortada olduğunu,

kanaatine Türkmenlerin kendilerini okumaya verirlerse bu problemi rahatlıkla aşabileceklerini, Kerkük'teki Türkçe okullara (Esas) giden küçük çocukların Türkiye Türkçesini bülbül gibi konuştuklarını, Türkmen çocukların Türkçe konuşma becerilerinin gelişmesinde Türkiye televizyonlarının yayınlamış olduğu programların büyük bir katkı sağladığını, bu yüzden Türkmen çocuklarının kendilerinden daha şanslı olduklarını çünkü kendi çocukluk yıllarında televizyonlarda Türkçe duymak için aylarca beklemeleri gerektiğini, bazen yabancı müzik programı diye bir Türkçe şarkı çıktığı anda herkesin telefonlara sarılıp birbirine haber verdiğini, bu tür programlarda bazen Emel Sayın bazen Zeynep Hanlarova'yı dinlediklerini, bu konunun acı olan tarafının, ana dillerindeki bir şarkıyı yabancı müzik programında diğer yabancı şarkılarla birlikte o da sürpriz bir şekilde çıkarsa dinleyebiliyordunuz" ifadeleriyle yetişkinler için verilen eğitimlerin yetersiz kalacağını düşündüklerini, bunun nedeninin ise yetişkinlerin konuşma yapılarının oturmuş olduğu ve bunun Türkçe'nin aksanına tam uygun olmadığını belirtmektedir.

Dinleme becerisi teması "Türkçe dinleme becerilerinin gelişimi" yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K5 "Bu konuda sözcüklerin yerel şive ile yazı dilindeki kullanımının farklılıklarını gördüklerini, sözcüklerin doğru okunmasının kulaklarda doğruya yönelik aşlamaya temel oluşturduğunu ifade etti", K7 "Dinleme yoluyla etkilendiklerini, hocalardan öğrendikleri sözler; Günaydın, iyi günler, günlük yaşamda kullanılan sözleri bizde evde, okulda ve arkadaşlarla birlikte kullanmaya başladıklarını söylemiştir" ifadeleriyle Türk Kültür Merkezi'nde aldıkları eğitim sayesinde dinleme becerilerinde gelişim olduğunu belirtmektedir.

Dinleme becerisi teması "Türkçe dinlemeye isteği artırmaktadır" yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K1 "Kültür Merkezinde görevli öğretmenlerin konuştuklarına ders esnasında ve dışında öğrenciler tarafından can kulağıyla dinlendiği, bunun dışında öğrencilere ses kayıtları dinlettiklerini, teneffüslerde ve ders olmadığı zamanlarda hoparlörden Türkmenler arasında millî bilinci artırmak maksadı ile sürekli marş, şarkı ve Atatürk'ün gençlik hitabesi çalındığını beyan etti", K4 "Öğretmenleri ders esnasında ve dışında dinlediklerini, bunun dışında kendilerine Türkçe ses kayıtları dinletildiğini, teneffüslerde ve ders olmadığı zamanlarda hoparlörden sürekli marş, şarkı ve Atatürk'ün gençlik hitabesi çalındığını ifade etti" ifadeleriyle eğitim sırasında öğretmenleri dikkatli şekilde dinlediklerinin ve dinlemeye yönelik isteklerinin olduğunu belirtmektedir.

Dinleme becerisi teması "Türkçe dinleme becerisine etkisi yoktur" yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K6 “Irak Türkmenlerinin Türkiye Türkçesini anlamada hiçbir sıkıntı yaşamadıklarını, sadece haber bültenlerindeki resmî dili anlamada bazılarının zorluk yaşayabileceğini, Türk dizilerinin Irak Türkmenleri arasında büyük ilgi gördüğünü, Türkmenlerin dizilerdeki günlük dili rahatlıkla anlayabildiklerini, bunda Kültür merkezinin bir rolü olduğunu sanmadığını, Irak Türkmenlerinin Azerbaycan Türkçesinin ağızlarıyla konuştuklarını ve bu iki lehçe konuşanların birbirini anlama sorunu olmadığını ifade etti” ifadesiyle Türkmenlerin dinleme becerileri üzerinde Türk Kültür Merkezi’nde verilen eğitimin rolü olmadığını belirtmektedir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılanların “Günümüzde de Irak Türkmenlerine Yönelik Türk Kültür Merkezleri Sizce Gerekli midir? Gerekli ise Ne Gibi Yeniliklerle Açılmalıdır?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Tema	Kod	F
Eğitim materyalleri	Dijital araç - gereç gerekli	5
	Kütüphaneleri yeterli olmalı	1
Eğitim içeriği / kapsamı	Geniş kitlelere eğitim verilmeli	5
	Dil eğitimi dışında kültür eğitimi de verilmeli	3
	Dilin tüm özellikleri öğretilmeli	2

Araştırmaya katılanların 5’i dijital araç gereçlerin gerekli olduğunu, 1’i kütüphanenin yeterli olması gerektiğini ifade ederek eğitim materyallerinin artırılması ile kültür merkezlerinin açılmasını gerektiğini belirtmektedir. Araştırmaya katılanların 5’i kültür merkezlerinin açılmasını ve geniş kitlelere eğitim vermesi gerektiğini ifade ederken, 3’ü dil eğitimi dışında kültür eğitiminin de verilmesi gerektiğini, 2’si dilin tüm özelliklerinin öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Eğitim materyalleri teması “dijital araç - gereç gerekli” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K3 “Gerekli olduğunu ancak yeni araç gereç malzemelerinin eksiksiz olması gerektiği, özellikle de dijital ortamında da temin edilmesini, yeni öğretim metotları ile eğitim verilmesi”, K5 “Kültür merkezi yoluyla hem doğru Türkçeyi öğrenme fırsatının oluşacağını hem de barındıracağı kaynaklardan bütün Türkmenlerin yararlanabileceği ya da Kerkük’ten Türkiye’deki bazı okullarla anlaşma sağlanarak uzaktan eğitim sağlanabileceği, internet üzerinden evden eğitim kurslarının verilebileceği, bu sayede daha geniş kitlelere ulaşılabileceği” ifadeleriyle kültür merkezlerinin açılmasını ve dijital araçların eğitim içerisinde kullanılması gerektiğini belirtmektedir.

Eğitim materyalleri teması “kütüphaneleri yeterli olmalı” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K4 “Türkçe eğitim veren okullar olsa bile bu okulların sadece Kerkük’te ciddi bir eğitim verdiğini, diğer Türkmen illerinde de yetersiz olduğunu hatta hiç olmayan yerlerin dahi olduğunu ve bazı illerdeki okullarda yetersiz kadro eksikliği yüzünden Türkçe gereken seviyede öğretilmediğini, ayrıca zengin kütüphaneye donatılacak olan bu merkezlerin bölgedeki kitap eksikliğini karşılaması gerektiği” ifadeleriyle kültür merkezlerinin açılması ve kütüphane açısından donanımlı olması gerektiğini belirtmektedir.

Eğitim içeriği / kapsamı teması “geniş kitlelere eğitim verilmeli” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K5 “Türkmen okullarında program sıkışıklığı nedeniyle Türk kültürü kazanımlarının yetersiz gördüklerini, yeni kurulacak bu merkezlerde Türk tarihi ve kültürü sesli, yazılı ve görüntülü şekilde verilmesi gerektiğini, Kültür merkezleri yaygın eğitim üslubuyla çalıştığı için öğrencilerin dışında da halk kitlesine Türkçe eğitimi vermelidir”, K9 “Günümüzde sadece Kerkük’te değil tüm Türkmeneli bölgelerinde hatta il ve ilçelerinde bir Türk Kültür Merkezi bulunması, tam teşekküllü merkezler eğitim dışında sosyal faaliyet danışmanlık ve tanıtım gibi ayrıca hizmetler vererek toplumlar arasında dayanışmanın, yakınlaşmanın mevcut olan temelini sağlanmasına katkı sağlayacağı” ifadeleriyle kültür merkezlerinin açılmasını ve daha geniş kitlelere hitap etmesi gerektiğini belirtmektedir.

Eğitim içeriği / kapsamı teması “dil eğitimi dışında kültür eğitimi de verilmeli” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K4 “Türkmen okullarında program sıkışıklığı nedeniyle Türk kültürü kazanımlarının yetersiz gördüklerini, yeni kurulacak bu merkezlerde Türk tarihi ve kültürü sesli, yazılı ve görüntülü şekilde verilmesi gerektiğini, kültür merkezleri yaygın eğitim üslubuyla çalıştığı için öğrencilerin dışında da halk kitlesine Türkçe eğitimi vermelidir. Mümkünse; dil eğitiminin yanı sıra millî kültürümüzün (müzik, halay, ebru sanatı vs .) diğer öğelerin de öğretilmesi gerektiği”, K8 “Kati suretle gerekli olduğunu, bu gibi merkezlerin Türkmeneli’nin tüm il ve ilçelerinde açılmasının gerekli olduğu, çünkü bu merkezlerin Türkçe dili eğitimi yanı sıra bir sürü kültürel ve sosyal diğer hizmetleri de içinde barındırdığı için gerekli olduğu” ifadeleriyle kültür merkezlerinde sadece dil eğitimi değil, kültür eğitiminin de verilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Eğitim içeriği / kapsamı teması “dilin tüm özellikleri öğretilmeli” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K6 “Günümüzde bildiği kadarıyla Kerkük’te bir Türkmen Kültür Merkezi var olduğunu, bu merkezinde Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı’na bağlı olarak çalıştığını, burada da

yetişkinlere Türkiye Türkçesiyle kurslar verildiğini ilkökul ve lise çağındaki öğrencilere takviye kursları açıldığını, kendi gönlünden geçenin ise öncelikle Kerkük'te ve Bağdat, Erbil ve daha başka şehirlerde Yunus Emre Kültür Merkezlerinin de açılması gerektiğini, Türkiye'den buraya öğretmenlerin gönderilmesi ve Türkiye Türkçesinin Irak Türkmenlerine daha iyi öğretilmesinin sağlanması gerektiği" ifadesiyle Türkçe dilinin daha iyi öğretilmesi gerektiğini belirtirken, K4 "Her Türkmen ilinde bir Türk Kültür Merkezi açılmalı ve bu merkezlerde C2 seviyesine kadar Türkçe dil eğitimi verilmesinin gerektiği" ifadesiyle dilin tüm özelliklerinin öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılanların "Bağdat ve Kerkük'te Kurulan Türk Kültür Merkezlerine Türkmenler Haricinde Bu Şehirlerde Yaşayan Diğer Toplulukların da Türk Kültür Merkezlerine Yaklaşımı ve Bakış Açıları Nasıldı?" Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Tema	Kod	F
Kültür merkezine ilgi	Merkezi kullanmaya istekliler / kısmen istekliler	4
	Merkeze karşı ilgileri yok	1
Bakış açısı	Merkeze olumsuz bakıyorlar	4

Araştırmaya katılanların 4'ü Türkmenler haricindeki diğer toplulukların Türk Kültür Merkezi'ni kullanmaya istekli veya kısmen istekli olduklarını belirtirken, 1'i diğer toplulukların merkeze karşı ilgilerinin olmadığını belirtmektedir. Araştırmaya katılanların 4'ü bölgedeki diğer toplulukların Türk Kültür Merkezi'ne olumsuz baktıklarını belirtmektedir.

Kültür merkezine ilgi teması "merkezi kullanmaya istekliler / kısmen istekliler" yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K1 "Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde İngiliz kültür merkezlerinin de varlığının olduğu, Türk kültür merkezlerini kurduklarını ve varlık gösterdiğini, Araplar, Kürtler, Ermeniler ve Süryanilerin de merkeze geldiğini, kültür merkezinde öğrenci ayrımı gözetmediklerini, gelenlerin kütüphaneden yararlandıklarını, hatta bu ilgi çokluğu yüzünden İngilizler zaman zaman kültür merkezinden öğrenci sayılarını istediklerini ve bu duruma çok şaşırdıklarını, Türk Kültür Merkezi öğretmenlerine 'Siz gelenlere nasıl bir imkân sağlıyorsunuz? Diye sorular sorup istekli şekilde gelen insanlara hayret ile baktıklarını söyledi", K5 "Çok sıcak yaklaşımlarının olmadığını, yok denebilecek kadar Arap öğrencinin Bağdat'ta bulunan Türk Kültür Merkezine katılım sağladıklarını, Kerkük'te katılımın olmadığını, şuan dünya görüşünün değiştiğini ve bakışlarının nasıl olacağı hususunda görüşünün olmadığını ifade etti", K7 "Türkmenlerin haricinde olan toplulukların amacının ve her birinin özel bir nedenle yaklaşımının olduğu" ifadeleriyle Türkmenler haricindeki toplulukların da bazı bölgelerde düşük düzeyde olmasına rağmen Türk Kültür Merkezi'ne ilgileri olduğunu belirtmektedir.

Kültür merkezine ilgi teması “merkeze karşı ilgileri yok” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K3 “Arap ve Kürt topluluklarının ilgi göstermedikleri ve bu durumu olumsuz olarak değerlendirdiği” ifadesiyle Türkmenler dışındaki diğer toplulukların Türk Kültür Merkezi’ne ilgilerinin olmadığını belirtmektedir.

Bakış açısı teması “merkeze olumsuz bakıyorlar” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K4 “Bağdat’ta Arapların kültür merkezinde dil eğitimine katıldıklarını, Kerkük’teki merkezde sadece Türkmenlerin katılım sağladığını, diğer milletlerin genel yaklaşımının olumsuz olduğunu, onlara göre merkezin Türkiye’nin Musul vilayeti hayalini gerçekleştirmek için bir casusluk merkezi olarak kullanıldığı”, K8 “Kerkük Kültür Merkezine Türkmenler dışında kimse alınmadığını, ancak güvenlik elemanlarının eğitim görenler arasına ajanlarını yerleştirmeyi başardıklarını, Türk Kültür Merkezinde gerçekleşen kültür ve sosyal faaliyetlerinin bol bol fotoğraflarının anında Kerkük Güvenlik Müdürlüğüne intikal ettirildiğini, o fotoğrafların daha sonra tutuklandıklarında önlerine koyulduğunu söylemiştir”., K9 “Kerkük ve Bağdat dışında diğer toplulukların merkeze yaklaşımı hâlihazırda yaşanan dönemde Irak genelinde vatandaşların yaşam koşulları göz önüne alındığında açıkçası pek olumlu olmadığını, çok ağır koşullarda yaşam mücadelesi veren halkın başka milletleri kültür ve dil eğitimine gönüllü olarak yaklaşmasının çok zor olduğunu ancak siyasi baskılar göz ardı edilerek geleceği ile ilgili bir ümit sızdığı zaman yaklaşımın farklı olabileceğini, Türkmenlerin ve soyu Türkmen’den gelen farklı dilleri konuşan toplumlar açısından da bu konuda farklı olabilir ve farklı yaklaşımlar görünebilir görüşünün belirtmiştir” ifadeleriyle diğer toplulukların Türk Kültür Merkezi’ni siyasi bir yapı olarak görmeleri nedeniyle merkeze yönelik olumsuz bakış açıları olduğunu belirtmektedir.

Tablo 7. *Araştırmaya Katılanların “Bağdat’ta ve Kerkük’te Türk Kültür Merkezlerinde Türkçe Eğitiminin Öğretiminde Kullanılan Metotlar Yeterli Miydi?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar*

Tema	Kod	F
Yeterlilik durumu	Yeterli	5
	Yetersiz	4

Araştırmaya katılanların 5’i Türk Kültür Merkezleri’nde verilen Türkçe eğitiminde kullanılan metotların yeterli olduğunu belirtirken 4’ü yeterli olmadığını belirtmektedir.

Yeterlilik durumu teması “yeterli” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K1 “Klasik metotla öğretim yaptıklarını. Kursiyerlerin çok ilgili oldukları için Latin harfle öğretime uyum gösterdikleri”, K6 “Okuma yazma öğretimi için yeterli sayılabileceğini,

Bir okuma kitabının olduğunu. Bunun Türkiye’deki ilkokullarda okutulan 1. Sınıf ders kitabı olduğunu. Öğretmenlerinin derslerini zenginleştirecek her türlü donanımına sahip olduklarını. Zaten belli bir imtihandan geçerek oraya gönderildiklerini. Araç gereç sayısının az olsa da öğretmenlerin şartları zorlayarak kendilerine en iyi şekilde hizmet verdikleri”, K8 “Türk Kültür Merkezlerinde Türkçe eğitiminin öğretiminde kullanılan metotların fevkalade yüksek ve özel olduğunu. Türk Kültür Merkezinde öğretimden sorumlu hocaların özel olduğu” ifadeleriyle Türkçe öğretiminde kullanılan metotların yeterli olduğunu, buna ek olarak öğretmenlerin de çabalarının yüksek olduğunu belirtmektedir.

Yeterlilik durumu teması “yetersiz” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K3 “O günkü şartlara göre yeterli olduğunu. Ancak bugünkü şartlarda yetersiz ve olumsuz olduğu”, K5 “O günkü şartlara göre çok iyi olduğunu. Bugün teknoloji alanında çok ilerleme kaydedildiğini, bununda kültür merkezinde değişik yeni metotlar olarak kullanılabileceği”, K7 “Yetmişli yıllara göre Kültür Merkezinin o günlere göre yeterli olduğunu ama bugüne göre yeni sistem ve metotların olması gerektiği” ifadeleriyle Türk Kültür Merkezi’nin ilk açıldığı zaman için Türkçe öğretim metotlarının yeterli olduğunu ancak günümüz şartlarında yetersiz kaldığını belirtmektedir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılanların “Türk Kültür Merkezlerinde Faaliyetler Nasıl İcra Ediliyordu?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Tema	Kod	F
Faaliyetler	Kültür sanat faaliyetleri	6
	Sosyal faaliyetler	3

Araştırmaya katılanların 6’sı Türk Kültür Merkezi’nde faaliyetlerin kültür sanat faaliyetleri şeklinde yapıldığını belirtirken, 3’ü sosyal faaliyetler şeklinde yapıldığını belirtmektedir.

Faaliyetler teması “kültür sanat faaliyetleri” ve “sosyal faaliyetler” yanıtlarına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K3 “Dil, kültür, edebiyat, sanat ve sosyal faaliyetler tarzında yapıldığı”, K4 “Türk Kültür Merkezinin faaliyetlerini öğrenciler ve aydın Türkmen kişilerle icra edildiğini, öğrencilerden bir koro teşkil edildiğini, koroya çeşitli Türkçe şarkıların seçildiğini, provalar, ses ve müzik eğitimini Kerkük’ün tanınmış isimleri olan Celal Vendi ve Hüseyin Bahattin gibi müzisyenler tarafından icra edildiğini, Celal Vendi’nin Ud dersleri, Şahbaz Köprülü’nün saz dersleri, Abbas Erenay ve Rahmetli Aydın Iraklı’nın resim ve heykeltıraşlık dersleri ve rahmetli Vecdi Gedik’in ciltçilik dersleri verdiklerini, Türk millî münasebetleri müzik, koro, resim ve el işleri sergileri eşliğinde törenlerle kutlandığını, ayrıca sık sık törenler ve şiir yarışmalarının

düzenlendiği”, K5 “Sınıflar arası grupların kurulduğunu, yarışmaların düzenlendiğini, piyes oyunları, şiir yarışmaları, güzel okuma yarışması, sergilerin düzenlendiği”, K8 “Kültür ve sosyal faaliyetler için haftalar öncesi hazırlıkların yapıldığını, merkezin öğrenciler arasından kurduğu sanat kültür ve edebiyat ekiplerin olduğunu, şiir festivalleri, seminerler ve saha oyunları düzenli bir şekilde sunulmaktaydı” ifadeleriyle Türk Kültür Merkezi’nde kültür sanat faaliyetleri ve sosyal faaliyetler şeklinde faaliyetlerin icra edildiğini belirtmektedir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılanların “Bağdat ve Kerkük Şehirlerinde Kurulan Türk Kültür Merkezleri, Türkmenlerin Yaşamış Olduğu Musul ve Erbil’de Kurulmamasının Nedeni Nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Tema	Kod	F
Kurulmama nedeni	Siyasi nedenler / anlaşmalar	8
	Talep yetersizliği	1

Araştırmaya katılanların 8’i siyasi nedenler / anlaşmalar dolayısıyla Musul ve Erbil’de Türk Kültür Merkezi kurulamadığını belirtirken, 1’i ise talep yetersizliği nedeniyle kültür merkezinin kurulamadığını belirtmektedir.

Kurulmama nedenleri teması “siyasi nedenler / anlaşmalar” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K3 “Siyasi nedenlerden dolayı kurulamadığı”, K5 “Bunun siyasi bir mesele olduğunu, çünkü Musul ve Erbil’de de kurulmuş olsaydı, oradaki Türkmenlerinde ana dillerini öğrenmek için bu merkezlere akın edeceğini, bu durumu Baas rejiminin istemediğini, ayrıca Erbil ve Musul’da halkın çoğunluğunun da Türkmenlerin oluşturduğu geçeceğinin ortaya çıkacağı”, K6 “Irak hükümetinin Arap ırkçısı olduğunu, bu merkezlerin nasıl olup da kurulabildiğinin de bir mucize olduğunu, Irak hükümetleri Baas Partisinden önce de Türkmenleri dışladıklarını ancak Baas rejiminin özellikle yetmişli yılların ortalarına doğru koyu bir ırkçılığa yöneldiğini, akabinde Kerkük’ün adının bile değiştirildiğini, Kerkük’ün ilçeleri başka illere bağlayarak Kerkük’ün Türk nüfusunu az göstermeye çalıştıklarını, Baas rejiminin Irak Türklüğünü her zaman Türkiye’ye casusluk eden insanlar olarak gördükleri, oysa Irak Türkleri (Türkmenler) hiçbir zaman Irak hükümetlerine karşı bir silahlı girişimde bulunmadığını, Irak’taki Baas Partisi kendisine karşı ABD ve İsrail ile iş birliği yapan Kürt grupları ve İran’dan destek alan Şii Arap grupları sayesinde yıkıldığı”, K7 “Kültür Merkezlerinin kurulmasının iki devletin arasında yapılan bir anlaşmadan ibaret olduğunu, Kerkük’te bir kültür merkezi açıldıysa İstanbul’da da bir Irak Kültür merkezi açılmıştır. Musul ve Erbil’de kurulmamasının nedeni, kültür merkezlerinin bu bölgelerde yaşayan Türkleri toplayacağı ve ileriki zamanda kendilerini tanıtmaya teşvik edeceği itibarıyla Türkmenler arasında millî bir bilinç uyandıracağı düşüncesiyle Baas rejim tarafından tehlike olarak kabul görüldüğü” ifadeleriyle siyasi nedenler

ve devletlerarası anlaşmalar nedeniyle Musul ve Erbil’de Türk Kültür Merkezi kurulamadığını belirtmektedir.

Kurulmama nedenleri teması “siyasi nedenler / anlaşmalar” yanıtına ilişkin katılımcılardan örnek alıntılar

K2 “Buna o zamanki yönetimin izin vermediğini, bizden de yeterli talep olmadığını, ayrıca bizim Kültür Merkezimize sadece Türkler gelecekmiş gibi bir düşünce olabileceğini ki böyle bir şeyin olmayacağı” ifadesiyle siyasi nedenlere ek olarak talep yetersizliğinin de Musul ve Erbil’de Türk Kültür merkezi kurulmamasına neden olduğunu belirtmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Tarihsel süreç içerisinde gerek dinî ve etnik yapıda görülen çatışmalar gerekse siyasi çekişmeler sonunda Iraklı Türkmenler Latin harfleri ile Türkçe öğretimi görme haklarından mahrum kalmıştır. Özellikle son yüzyılda siyasi, dinî ve etnik yapıda meydana gelen çatışmaların artması Türkmenlerin ana dilde eğitim alma haklarının sık sık engellenmesine zemin hazırlamıştır.

1969 yılında açılan Bağdat ve Kerkük Türk Kültür Merkezleri Irak Türkmenlerinin Gerçek anlamda kültür merkezi oldu. Bu merkezler sayesinde Türkmenler Latin harfli Türkçe okuma yazma öğrendiler. Bağdat'ta yayınlanan Kardeşlik dergisi de 1964-1971 yılları arasında bazı sayfalarını Latin harfleriyle bastı. Daha başka bazı basın yayın Organları da her ne kadar eski yazıyla Türkçe yayın yapsa da Türkiye Türkçesi basında Uzun müddet kullanıldı ve bir şekilde Irak Türkmenlerinin gündeminden düşmemiş oldu. 2003 yılından itibaren de bütün Türkmeneli bölgesinde Latin harfli Türkiye Türkçesi ile geniş çaplı bir eğitim uygulaması başladı.

Bu durum zaman içerisinde Türkmenlere yaygın eğitim yoluyla ana dilde eğitim verme faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu süreçte Türkmenlerin Latin harfleri ile Türkçe öğrenmelerine katkı sağlayan merkezlerde görev yapan öğretmenler mümkün olduğu kadar Türkmenlerin ana dilde eğitim almalarını desteklemeye çalışmışlardır. Yapılan bu araştırmada da söz konusu merkezlerde uzun yıllar görev yapmış ve hâlen yapmakta olan öğretmenlerin konu ile ilgili görüşlerine başvurulmuş ve sorunların çözümüne yönelik öneriler oluşturulmaya çalışılmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin görüşlerine göre Türkmenlerin ana dilde eğitim görmelerine engel olan nedenlerin başında siyasi çekişmeler ve yöneticilerin bu konuya ilişkin hassasiyetlerinin düşük olması gelmektedir. Hatta katılımcı görüşleri değerlendirildiği zaman Türk Kültür Merkezlerinin kapatılmasında siyasi nedenlerin yanında merkez yöneticilerinin vasıfsız hareketlerinin de etkisi bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin görüşlerine göre Türkmenlere yönelik açılmış olan kültür merkezlerine Türkmenlerin dışında Kürtler, Süryaniler ve Ermeniler de gelmektedir. Bu durum temelde yerel halkın Kültür Merkezlerine yönelik tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Buna rağmen bazı dönemlerde Kültür Merkezlerini ziyaret eden öğrenciler

yerel yönetimler tarafından “casus” olarak suçlanmış ve öğrenciler Kültür Merkezlerine gitmemeleri için korkutulmuştur. Merkezlere giden Türkmenler de genellikle Turancılık, Türkiye yanlısı, MHP ve MİT Casusu olmakla suçlanmış ve merkezlere gitmeleri engellenmeye çalışılmıştır. Bu noktada Kültür Merkezlerinin çalışmalarını yerel halkın desteklediği, buna karşılık siyasi iktidarın çalışmaları engellemeye çalıştığı açıkça görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler tüm bu olumsuzluklara rağmen Kültür Merkezlerinin ana dilde eğitim için elzem olduğunu, bu nedenle kültür merkezlerinin yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre Türkmenlerin Latin harfleri ile Türkçe öğrenim süreçlerini olumsuz yönde etkileyen diğer nedenlerin başında Türkmenlerin konuşma şivesine göre Latin harflerini okumaya çalışmaları gelmektedir. Bunun yanında okullarda verilen eğitimin genel olarak İngilizce ağırlıklı olmasının özellikle Kültür Merkezlerine gelen öğrencilerin Türkçe öğrenmede sorun yaşamalarına neden olduğu belirtilmiştir. Türkçedeki ünlü seslerin telaffuzlarında sorun yaşanmasının da Türkçe öğretimini zorlaştıran bir unsur olduğu vurgulanmıştır.

Öneriler

Literatürde yer alan bilgiler ile bu araştırmada ulaşılan sonuçlar ışığında yaygın eğitimde Iraklı Türkmenlere Latin harfleri ile Türkçe öğretiminin geliştirilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

İlk ve ortaöğretim düzeyinde alınacak önlemler:

1. Temel okulların yaygın ve aktif hâle getirilmesi, bunun için bu okulların olanaklar açısından diğer okullarla eşit duruma getirilmesi gereklidir. Olabildiğince çok sayıda Türkmen çocuğun bu okullara kaydedilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda idari önlemler alınmalıdır.
2. Türkiye Cumhuriyeti makamları ile anlaşarak orta öğretimde de belirli sayıda Türkmen öğrencinin Türkiye’de burslu eğitim alması sağlanabilir. Bu konuda Bölge yatılı okullarından yararlanılabilir. Böylelikle öğrencilerin Türkiye Türkçesiyle okuma, anlama ve anlatma yetileri daha da ilerleyecektir.

Yaygın eğitimde alınacak önlemler:

1. Yunus Emre Enstitüsünün mutlak surette Kerkük’te bir şube açması için Türkiye Cumhuriyeti makamları huzurunda girişimde bulunulmalıdır.

2. İnternetin etkin kullanımına ilişkin Türkiye Türkçesi dersleri uzaktan eğitim vasıtasıyla sunulmalıdır. Bu konuda, yabancılara Türkçe eğitimi verme konusunda uzmanlaşmış kurumlardan (TÖMER vb.) faydalanılmalıdır.
3. Kerkük ve Erbil’de, içinde Türkçe süreli yayın, ansiklopedi, kitap vb.nin yer aldığı birer kütüphane oluşturulmalıdır. Bu kütüphaneden tüm öğrencilerin düzenli olarak yararlanmasına fırsat sunulmalıdır. Öğrenciler arasında kütüphane olanaklarından faydalanmayı özendirmek için farklı ödüllendirmelerden destek alınmalıdır.
4. Türkmen edebiyatçıları desteklenmelidir. Bu da kaynaklarının ve kurdukları sivil örgütlerin maddî açıdan desteklenmesi ile olacaktır. Ülkemizdeki gibi telif haklarının belirli yasal düzenlemelerle teminat kapsamına alınması gerekmektedir.
5. Televizyonlarda ve özellikle Türkmeneli TV’de Türk dilini sevdiren, ona ilgi uyandıran şiir, sohbet vb. programlar hazırlanmalıdır. Türk müziği yayınlarının saatleri artırılmalıdır (Saatçi, 2015).
6. Türkmenlere yerel Kürt Hükûmeti tarafından sağlanan aylık bütçe düşük düzeyde olup söz konusu bütçenin arttırılması eğitim kalitesini artırmaya destek olacaktır.
7. Yetenekli ve yüksek ücret ile ders veren branş öğretmenlerine okullarda daha fazla istihdam olanağı sağlanmalıdır.
8. Kitapların Türkmen okullarına hitap edecek yeterlikte olması için özel bir tercüme merkezi kurulmalıdır.
9. Her eğitim ve öğretim programının başında kitle iletişim araçlarında Türkmen okullarına yönelik reklam ve tanıtımlara yer verilmelidir.
10. Türkmen ailelerinin çocuklarını mümkün olduğu kadar Türkmen okullarına yazdırmaları için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
11. Türkmenlerin yaşadıkları bölgelerde Türkçe eğitimi konusundaki bilincin geliştirilmesine yönelik faaliyetler düzenlenmelidir.
12. Irak Türkmenlerine Latin harfleri ile Türkçe öğretiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi için Türkmenlere yönelik olarak Türk Kültür Merkezleri kurulmalıdır.
13. Geçmiş yıllarda örgün ve yaygın eğitimin yeterli seviyede olmadığı dönemlerde Türkçe öğreniminde radyoların kullanıldığı bilinmektedir. Günümüzde teknolojik alanda meydana gelen değişimler göz önünde bulundurulduğu zaman Türkçe öğretiminin yaygınlaştırılması için teknolojik ders materyallerinden (mobil uygulamalar, dijital oyunlar, uzaktan eğitim vb.) yararlanılmasının faydalı olacağı söylenebilir.

14. Araştırmaya katılan öğretici görüşlerine göre özellikle eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynler evlerde çocuklarına Latin harfleri ile Türkçe öğretmektedir. Bu kapsamda yerel halkın eğitim düzeyinin yükseltilmesinin özellikle evlerde çocukların Türkçe öğrenimine katkı sağlayacağı düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Abdulkerim, F. (2006). *El-Vataniye Fılsahafa El-Iraqiyye (Türkmen Basınında Milliyetçilik)*.
- Akkan, E. (1999). *Irak fiziki ve beşeri coğrafyası, İslam Ansiklopedisi*. Diyanet Vakfı Yayınları.
- Anwar, İ. (2012). Irak'ta Türkçe eğitiminin dünü ve bugünü. *Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 2(2), 1-8.
- Ana Britanica Ansiklopedisi. (1994). *Irak*. Ana Yayıncılık.
- Ardel, A. (1965). *Türklerin yeryüzünde dağılışı ve bulundukları sahaların coğrafi hususiyetleri. Konferanslar I. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları*.
- Ateş, S.(1963). Irak Türkleri hakkında. *Türk Kültürü*, 42-43.
- Ateş, S.(1964). Irak Türkleri ile ilgili yayınlar hakkında düşünceler. *Türk Kültürü*, 26, 98-99.
- Bayatlı, H.K. (1996). *Irak Türkmen Türkçesi*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1964). Türkmenler. *Türk Kültürü Dergisi*, 20, 24-25.
- Deny, J. (1941). *Türk dili grameri (Osmanlı Lehçesi)*. (A. U. Elöve, Çev.). Maarif Vekâleti.
- Demiral, İ. (2014). *Tarihsel süreç içerisinde Irak'ta Türkçe eğitimi ve öğretimi: 1918-2014 Turkish education and teaching in Iraq throughout historical process: 1918-2014* (Tez No. 381478) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- El-D. & Taha H. (2006). Hadih-i Hiy-el Hakika. *Merkez El-Rafidin li'l Dirasat El-İrtiyadiye*.
- El-Hasani, A. (1956). *El-Irak Kadimen ve Hadisen*. Sayda: Matbaat El-İrfan.
- El-K. & Numan M. (1968). *Methal fil ilam (iletişime giriş)*. Bağdat Kültür ve İrşat Bakanlığı Yayınları.
- El- Yakub Feyruzabadi, N.M. (2008). *Wl-Kamusu'ı-Muhit*. Kahire: Darü'l-Hadis, 907.
- Ercilasun, A. B. & Akkoyunlu, Z. (2018). *Dîvânü Lügati't-Türk (giriş-metin-çeviri-notlar-dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erdoğan, M. (2010). *Fıkıh ve hukuk terimleri sözlüğü*. Ensar Naşriyat.
- Es-Sultan el-Melik el-Müeyyed İmadeddin İsmail. (1840). *Takvim el-Buldan, dar-üt-Tibael Sultaniye*.
- Göksu, E. & Güneş, H.H. (2010). *Selçuklu Devleti-Reşidü'd-Din Fazlullah*. Selenge Yayınları.
- Gönen, Fatma. (2010). Türkmen kelimesinin anlamı ve içeriği. *Kerkük Dergisi*, 26, 31-33.
- Gürün, K. (1991). Irak Türkleri. *Hürriyet Gazetesi* (02.08.1991).
- Halaçoğlu, Y. (2009). *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar, 1453-1650*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Halife, Ü. (2003). Türkmen basını 92 yaşında. *Barış Dergisi*, 11, 9-11
- Heykel, M. (1993). *3. petrol savaşı: Körfez savaşının perde arkası*. Ahmed Asrar (Çev.). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Hürmüzlü, E. (2003). *Türkmenler ve Irak*. Kerkük Vakfı.
- Hürmüzlü, E. (2006). *Irak'ta Türkmen gerçeği*. Kerkük Vakfı.

- Irak Büyükelçiliği Kültür Ateşeliği. (1957). *Bugünkü Irak*. Ankara.
- İlhanlı, M. (2006). Türkmen sanat ve kültürüne özet bir bakış. *Barış Dergisi*, 29, 6-7.
- Kafalı, M. (1972). Kerkük Türkleri. *Töre*, 4, 46-48.
- Kafesoğlu, İ. (1966). *Tarihte Türk adı*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Kaymaz, İ. Ş. (2003). *Musul sorunu petrol ve Kürt sorunuyla bağlantılı tarihsel-siyasal bir inceleme*. Otopsi Yayınları.
- Kemali, U. & Sinjar, Ammar M.S. (2017). *Irak yönetimi altında Türkmenler (1918-2003)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kerküklü, M. A. (2006). Kitaplar Arasında Kitap. *Barış Dergisi*, 29, 2-3.
- Küzeci, Ş. (2007). *Irak'ta basın özgürlüğü*. www.avrasyagundemi.com 30.09.2007
- Küzeci, Ş. (2009). *Irak basın tarihi (1869-2009)*. Basım, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü.
- Mengü, C. (2012). *Osmanlı arşivi belgelerinde kültür merkezi Kerkük*. Yalın Yayıncılık.
- Merdan, N. (2010). 2006-1911 *Irak'ta iki asır arasında Türkmen basını* 1911-2016. Kerkük Vakfı Yayınları.
- Nakip, M. (2007). *Kerkük'ün kimliği*. Bilgi Yayınevi.
- Orkun, H. N. (1946). *Türk Tarihi*. Ahmet Sait Matbaası.
- Omar, M. & Okur, A. (2016). Irak Türkmenlerinin eğitim sorunları, iki dillilik ve Türkçe öğretimi üzerine: Kerkük ili örneği. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 17, 133-147.
- Öke, K. (2003). *Musul meselesi kronolojisi (1918-1926)*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Ökte, E.Z. (1970). Dış Türkler ve Kerkük Türkleri. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 38, 2-3.
- Öztuna, Y. (1963). *Türkiye tarihi*. Ezgi Kitap.
- Roux, J.P. (2010). *Türklerin tarihi*. Kabalcı Kitabevi.
- Saha L, M. (Çev.). (1969). *Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar-Belgeler*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Saatçi, S. (1991). Kürtlerin haklarına evet peki ya Irak Türkmenleri. *Milliyet Gazetesi*, (15.06.1991).
- Saatçi, S. (1996). *Tarihi gelişim içinde Irak'ta Türk varlığı*. İstanbul Araştırma Merkezi Yayınları.
- Saatçi, S. (2017). *Tarihten günümüze Irak Türkmenleri*. Ötüken Neşriyat.
- Saatçi, S. (2019a). Türkmen dağarcığı. *Kardaşlık*, 21, 22-23.
- Saatçi, Ö. (2019b). Irak Türkmen basınında Türkçenin son durumu. *Kardaşlık*, 21, 16-17.
- Saatçi, Ö. (2015). Irak Türkmen eğitiminde Türk dili öğretiminin geliştirilmesi yolunda teklifler. *Kardaşlık*, 17(68), 29-33.
- Saatçi, Ö. (2018). Irak Türkmenlerinin yakın geçmişinde Türkçe eğitim. *Kardaşlık*, 345, 1-11.
- Saatçi, Ö. (2012). Irak Türkmen eğitiminin kronolojisi. *Kardaşlık*, 14(54), 16-18.
- Sevgen, N. (1970). Kerkük Türkleri I. *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, 38, 11-12
- Sümer, F. (1980). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı Destanları*. Ana Yayınları.
- Şimşir, B. N. (2004). *Türk-Irak ilişkilerinde Türkmenler*. Bilgi Yayınevi.

- Temel Britannica Ansiklopedisi. (1993). Irak maddesi. Ana Yayıncılık.
- Turan, O. (1965). *Selçuklular tarihi ve Türk İslam medeniyeti*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları.
- Turan, Ö. (1996). Irak'ın Milletler Cemiyetine girerken yayınladığı deklarasyonda Türk ve diğer azınlıkların hakları. *Avrasya Dosyası*, 3(1), 31-36.
- Velidi-Togan, Z. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş I*. İstanbul.
- Yalçın, E. S. (1998). *Misak'ı Millî ve Lozan Barış Konferansı*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Yılmaz, S. (2005). *Irak Türkmenlerine Yapılan Katliamlar ve Bunun Türk Kamuoyuna Yansımaları (1924-1959)* (Tez No. 186288) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

EK-1. Bağdat ve Kerkük Türk Kültür Merkezlerinde 1969-1976 Yılları Arasında Görevli Öğretmenler Tarafından Çekilen Fotoğraf Arşivleri

1-) Kerkük Türk Merkezi Öğretmenlerinin, Bağdat Türk Kültür Merkezine ziyareti

2-) Kerkük Türk Kültür Merkezinde eğitim gören Türkmen öğrencilerle yapılan piyes çalışması

3-) Kerkük Türk Kültür Merkezi Öğretmenleri Hadi Güzel ve Gülçin ATAMER

4-) Kerkük Kùltür Merkezinde görevli öğretmenler Hadi Güzel, Mustafa Kafalı ile merkezin gönüllü çalışanı

5-) Kerkük Kùltür Merkezinde görevli öğretmenler Gülçin Atamer, Hadi Güzel ve Mustafa Kafalı ile eşı Sevgi Kafalı

6-) Kerkük Kùltür Merkezini ziyaret eden Dış İşleri Bakanı Şùkrù Elekdağ ve görevli Öğretmenler Hadi Gùzel, Gùlçin Atamer

7-) Bağdat Kültür Merkezinde Türkiye tarafından görevlendirilen ğretmenler

8-) Kerkük Kùltür Merkezinde eğitim gören Türkmen đrenciler

9-) Kerkük Kùltür Merkezinde görevli Gülçin Atamer öğretmenin Tùrkçe eğitim seferberliği kapsamında Kerkük'e bağlı Tùrkmen Kùyù Kùmbetler kùyùne ziyaretini

10-) Kerkük Kùltür Merkezinde görevli öğretmenler tarafından gerçekleştirilen Yaygın Eğitim Yoluyla Latin Harfli Tùrke Eğitim konulu konferanslar

11-) Kerkük Kültür Merkezinde eēitim gören Türkmen ērencilerin mezuniyet hatıra fotoērafları

12-) Bağdat ve Kerkük Kültür Merkezlerinde eēitim gören Türkmen  ērencilere verilen mezuniyet belgesi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MİLLÎ EēİTİM BAKANLIēI
Kerkük Türk Kültür Merkezi
Türkçe Kurslarını Bitirme Belgesi

S a y ı : 53
Tarih : 12.10.1972

Adı ve soyadı : Muhammet Saim
Baba adı : Hasip
Doēum yeri ve yılı : Kerkük ~ 1954
Kursu bitirdiēi yıl : 1972
Bitirme derecesi : Orta

Yukarıda kimliēi gösterilen
Kerkük Türk Kültür Merkezi (B-C-D-E) kurslarına devam edip Türkçe
Kurslarını Bitirme Sınavı'nı baēarmıē olduēundan bu belgeyi almaya
hak kazanmıētır.

Irak Bölgesi  ērenci M fettiēi
Ve Kültür Atasesi
Hayri G denoēlu
Hayri G denoēlu

13-) Kerkük Kùltür Merkezinde düzenlenen Yunus Emre anma günü münasebetiyle Kerkük Türkmenleri için basılan davetiye belgesi

14-) Kerkük Kültür Merkezini 1976 yılında ziyaret eden Türkiye Cumhuriyeti Cumhur Başkanı Fahri Korutürk ile kültür merkezinde görevli ğretmenler; Hadi Güzel, Gülçin Atamer ile Irak Devlet yetkilileri

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Manal Shams Aldeen Bahaulddın WINDAWI

Doğum Yeri: [REDACTED]

Doğum Tarihi: [REDACTED]

Eğitim Bilgileri

Lisans: Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi- Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği (2012-2016)

Yüksek Lisans: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi (2017-)

İletişim

E-posta: [REDACTED]